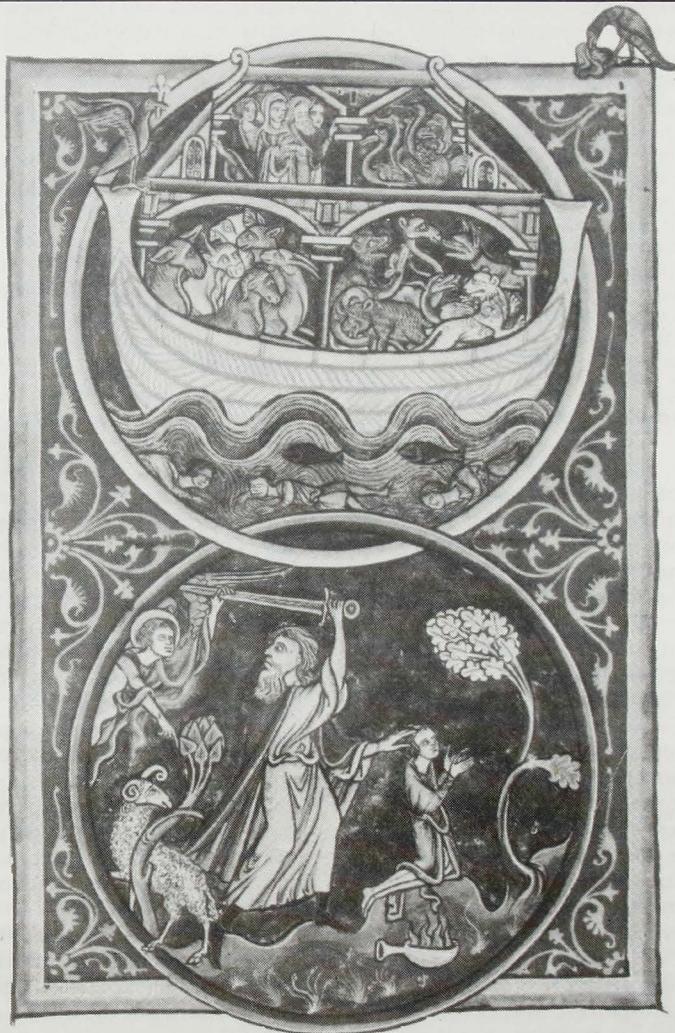

ΖΕΡΟΝΟΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΡΙΘΜ. ΦΥΛΛΟΥ 110 ■ ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1990 ■ ΑΔΑΡ - ΝΙΣΑΝ 5750

יהוה אלהי בר חסיתך הוושיעני
מכל רדף ו hatchilani

"Κύριε ο Θεός μου, επί σε ελπίζω. Σώσον με εκ πάντων
των διωκόντων με και ελευθέρωσόν με"

(Ψαλμός 7²)

Το Δικαίωμα να είσαι 'Ανθρωπος

Tα παλιά ιστορικά κείμενα, λένε, δεν χάνουν την αξία τους. Όταν μάλιστα είναι κείμενα κορυφαίων πνευμάτων της Ανθρωπότητος, ο χρόνος που τα χωρίζει από την εποχή που γράφτηκαν τους δίνει μια νέα λάμψη ενώ τα διατηρεῖ πάντα ζωντανά στην επικαιρότητα. Τα παλιά ιστορικά, από πλευράς περιεχομένου, κείμενα εξακολουθούν μέσα στους αώνες να φωτίζουν και να παραδειγματίζουν. Να προτρέπουν και να επισημαίνουν.

Είναι γνωστός ο διωγμός των Εβραίων που έγινε πριν από 500 χρόνια από την Ισπανία και την Πορτογαλία κατά την περίοδο των Καθολικών Βασιλέων Φερδινάνδου και Ισαβέλλας και η βάναυση και προσβλητική για την Ανθρωπότητα Ιερά Εξέταση που επακολούθησε. Χρόνια μετά, το 1748, ο Μοντεσκίε στο έργο του "Περὶ τῶν Πνεύματος των Νόμων" περιέλαβε το κείμενο που απολούθει. Το μεταφέρουμε όπως δημοσιεύεται στην έκδοση της Unesco "Το δικαίωμα να είσαι ανθρώπος". (Έλληνική έκδοση Αθηνα: Μιχ. Μπεργάδης, 1970. Τόμος Α', σελ. 292), σημειώνοντας συνάμα ότι ο Μοντεσκίε δεν ήταν από εκείνους που απέφευγαν την κριτική για τους Εβραίους (όπως φαίνεται στις "Περισκές Επιστολές", του 1721).

Ταπεινοτάτη παραίνεση στους ιεροδικαστές της Ισπανίας και της Πορτογαλίας

Μια Εβραία δέκα οκτώ ετών, που την έκαψαν στη Λισσαβώνα στο τελευταίο ολοκαύτωμα (auto-da-fe) έδωσε την ευκαιρία να γραφεί το μικρό τούτο έργο· και πιστεύω ότι είναι το πιο μάταιο που γράφηκε ποτέ. 'Όταν πρόκειται ν' αποδειχθούν πράγματα τόσο φανερά, είναι βέβαιο ότι δεν θα πείσουν.

Ο συγγραφέας δηλώνει ότι, παρόλο που είναι Εβραίος, σέβεται τη χριστιανική θρησκεία και ότι την αγάπατε αρκετά για ν' αφαιρέσει από τους ηγεμόνες που δεν θα ήσαν χριστιανοί, ένα εύσχημο επιχείρημα για να την διώξουν.

Παραπονόσαστε, λέει στους ιεροδικαστές, ότι ο αυτοκράτωρ της Ισπανίας βάζει να κάψουν σε σιγανή φωτιά όλους τους χριστιανούς που βρίσκονται στην επικράτειά του· αλλά θα σας απαντήσει: Σας μεταχειρίζόμαστε, εσάς που δεν πιστεύετε σ' ό,τι πιστεύουμε εμείς, όπως μεταχειρίζόσαστε επεις αυτούς που δεν πιστεύουν σ' ό,τι πιστεύετε εσείς· δεν πρέπει να παραπονόσαστε παρά για την αδυναμία σας που σας εμποδίζει να μας εξοντώσετε και που μας επιτρέπει να σας εξοντώσουμε.

Πρέπει, ωστόσο, να ομολογήσετε ότι είσαστε πολύ πιο σκληροί από αυτόν τον αυτοκράτορα. Μας θανατώνετε, εμάς που δεν πιστεύουμε σε ό,τι πιστεύετε, γιατί δεν πιστεύουμε σε όλα εκείνα που εσείς πιστεύετε. Προσβεύομε μια θρησκεία που και σεις οι ίδιοι ξέρετε ότι ήταν άλλοτε αγαπητή στον Θεό: εμείς νομίζουμε ότι ο Θεός την αγαπάει ακόμη και σεις νομίζετε ότι δεν την αγαπάτε πια· και επειδή κρίνετε έτσι τα πράγματα, περνάτε δια πυρός και σιδήρου όσους βρίσκονται σ' αυτή την τόσο συγχωρητέα πλάνη και πιστεύουν, ότι ο Θεός αγαπάει ακόμη αυτούς που είχε αγα-

πήσει.

Αν είσαστε σκληροί απέναντι μας, είσαστε πολύ σκληρότεροι στα παιδιά μας· βάζετε να τα κάψουν επειδή ακολουθούν τις ιδέες που τους ενέπνευσαν αυτοί που ο φυσικός νόμος και οι νόμοι όλων των λαών τους μαθαίνουν να σέβονται σαν θεούς.

Στερεοίτε τον εαυτό σας από την πλεονεκτική θέση που σας έδωσε έναντι των μωαμεθανών ο τρόπος με τον οποίο θεμελιώθηκε η θρησκεία τους. 'Όταν καινώνται για τον αριθμό των πιστών τους, τους λέτε ότι τους κέρδισαν με τη βία και ότι διέδοσαν την θρησκεία τους με τη φωτιά: γιατί, λοιπόν, θέλετε να θεμελιώσετε τη δική σας με τη φωτιά;

'Όταν θέλετε να μας κάνετε να έλθουμε κοντά σας, σας προβάλλομε ως επιχείρημα μια πηγή από την οποία καμαρώνετε ότι καταγόσαστε. Μας απαντάτε ότι η θρησκεία σας είναι καινούργια μεν, αλλά ότι έχει θεϊκή προέλευση· και το αποδείχνετε επειδή αυξήθηκε με τους διωγμούς των ειδωλολατρών και με το αίμα των μαρτύρων σας· σήμερα, ωστόσο έχετε αναλάβει ρόλο Διοκλητιανών και μας κάνετε να παίρνουμε το δικό σας ρόλο.

Σας εξορκίζουμε όχι στο όνομα του παντοδυνάμου Θεού που διαλανούμε, εσείς και εμείς, αλλά του Χριστού που μας λέτε ότι έλαβε ανθρώπινη υπόσταση για να σας δώσει παραδείγματα προς μάμηση· σας εξορκίζουμε να συμπεριφερόσαστε απέναντι μας όπως θα συμπεριφερόταν και ο ίδιος αν βρισκόταν ακόμα στη γη. Θέλετε να είμαστε χριστιανοί, ενώ εσείς δεν θέλετε να είσαστε χριστιανοί.

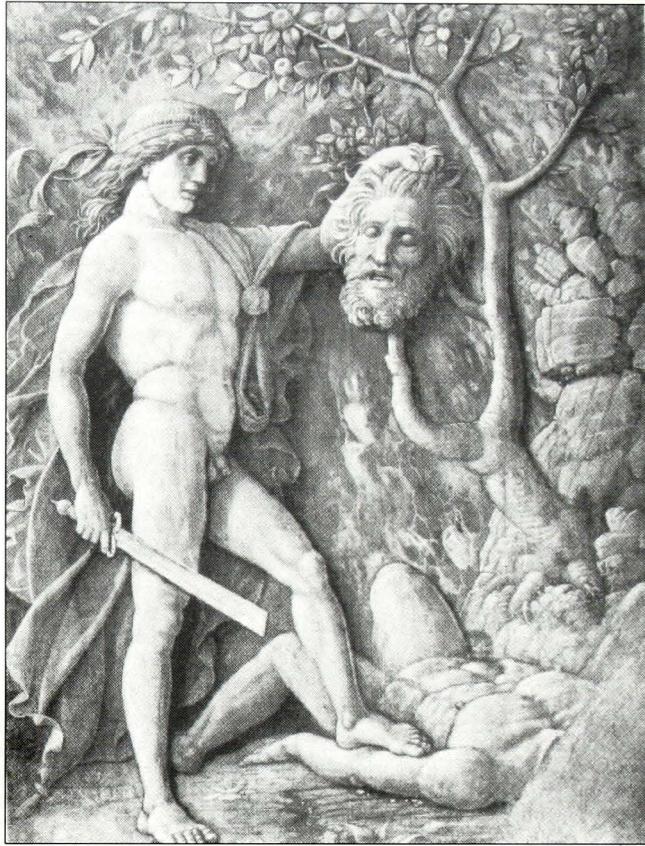
Αν ωστόσο δεν θέλετε να είσαστε χριστιανοί, ας είσαστε τοντολάχιστον άνθρωποι: ας μας μεταχειριζόσαστε όπως θα κάνατε αν, μη διαθέτοντας παρά αυτές τις αμυδρές αναλαμπές δικαιοσύνης που μας δίνει η φύση, δεν είχατε καμμία θρησκεία για να σας οδηγεί και μιαν αποκάλυψη για να σας φωτίζει.

Αν ο Θεός σας αγάπησε αρκετά για να σας βοηθήσει να ιδήτε την αλήθεια, σας έκανε μεγάλη χάρη· ωστόσο, είναι άραγε φυσικό, τα παιδιά που δέχτηκαν την κληρονομιά από τον πατέρα τους, να μισούν εκείνους που δεν τη δέχτηκαν;

Κι αν κατέχετε αυτή την αλήθεια, μη μας την κρύβετε με τον τρόπο που μας την προτείνετε. Το κύριο χαρακτηριστικό της αλήθειας είναι ο θριαμβός της στις καρδιές και στα πνεύματα και όχι αυτή η αδυναμία που δείχνετε όταν θέλετε να την κάνετε αποδεκτή με βασανιστήρια.

Πρέπει να σας προειδοποιήσουμε για κάτι: αν κάποιος από τις μέλλουσες γενεές τολμήσει ποτέ να ειπεί ότι στον αιώνα που ζούμε, οι λαοί της Ευρώπης ήσαν πολιτισμένοι, θα αναφέρουν εσάς για ν' αποδείξουν ότι ήσαν βάρβαροι· και η ιδέα που θα σχηματίσουν για σας θα είναι τέτοια που θ' αμαυρώσει τον αιώνα σας και θα μεταφέρει το μίσος σε όλους τους συγχρόνους σας.

EIKONA ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: πλευρά από το βιβλίο των Ψαλμών του Δανιδ. Blanche de Castille. Επάνω είναι η Κιβωτός του Νώε, κάτω το Αβραάμ· ενώ επομάζεται για να θυσιάσει τον Ισαάκ. Γαλλική έκδοση του δεύτερου τετάρτου του ΙΙ^{ου} αι. (Παρίσι, βιβλιοθήκη Arsenal).

Ο Δαυΐδ με το κεφάλι του Γολιάθ, του Andrea Mantegna, 15 αιώνας, ζωγραφικός πίνακας που βρίσκεται στη Βιέννη στο Μουσείο Ιστορίας της Τέχνης

Ο Ιουδαιϊσμός εν τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία

Του ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΡΕΪΝΑΧ

Τη νυστερία της αλώσεως της **Βεθάρ**, η Παλαιστίνη παρείχε το θέαμα τρομακτικής εργμασίας. Περί τους εξηκοντάκις μυρίους ἀνδρες, ως λέγεται, είχον αποθάνη δια του σιδήρου και του πυρός, μη υπολογίζομένων των θυμάτων της πείνας και των νόσων. Αι αγοραὶ επλημμύρουν δούλων, οίτινες επωλούντο αντί ευτελούς τιμήματος. **Η γαλλαία**, ερημωθείσα και καταστραφείσα, δεν είχε πλέον ελαιόδεντρα, και κατά τινα εθνικόν ιστοριογράφον "σχεδόν ἀπάσα η Ιουδαία είχε καταστή ἐρημός, οι λύκοι και αἱ ϊώναι εισήρχοντο εἰς τας πόλεις.

Η αρχαία Ιερουσαλήμ δεν υπήρχε πλέον, ουδὲ ψιλώ ονόματι. Επί της θέσεως αυτῆς ανιδρόθυ πόλις ὅλως εθνική, η **Αιλια Καπιτωλια**, ούτω κληθείσα εκ του Αυτοκράτορος Αιλίου Αδριανού και του Καπιτωλίου Διός, ου ο ναός ἔστεψε το ὁρός Σιών. Η πόλις κατωκέιτο υπό απομάχων, Ελλήνων, Φοινίκων και Σύρων. Διάταγμα όπερ ίσχυσεν μέχρι του τέλους της αυτοκρατορίας, απηγόρευε τοις Εβραιοῖς την εἰς αυτὴν είσοδον επὶ ποινῇ θανάτου· ὥφελον προσφύνων εἰς τον μεταφεσμόν. ίνα ἐλθωσι και θρηνήσωσιν επὶ ερεπίων του αρχαίου αυτῶν ιερού.

Προς λυστελεστέραν κατάπνιξιν παρὰ τοις Εβραιοῖς πάσης νέας ροπής εἰς επανάστασιν έθμα τίνα, ἀπει ηδύναντο να διασώσωσι την ανάμνησιν της αρχαίας ανεξαρτησίας, κατηργήθησαν αυστηρώς καθ' ὅλην την διάρκειαν της βασιλείας του **Αδριανού**: εν τούτοις κατελέγοντο η εθνική ενδυμασία, η περιτομή, η τήρησις του Σαφράτου και μάλιστα η σπουδή του Θείου Νόμουν. Ο διάδοχος του Αδριανού, **αυτοκράτωρ Αντωνίνος Πιος**,

εθέωρησε τα πνεύματα επαρκώς κατηννασμένα και ανεκάλεσε τας απαγορεύσεις ταύτας. Η θρησκευτική οργάνωσις του Ιουδαιϊσμού, ης οι δεσμοί είχον διαρραγή επι της στάσεως του Βαρ Κοχβά, ηδυνήθη τότε να ανιδρούθη εκ νέου.

Από αυτής της πολιορκίας της Ιερουσαλήμ υπό του **Τίτου**, το Συνέδριον είχε μετενεχθή, εις **Ιαμνείαν** πόλιν εγγύτατα τη Ιόππη κειμένην, υπό την ηγεσίαν του **Ραββίνου Ιωχανάν Βεν Ζακκαϊ**. Η πόλις αύτη είχε διαδεχθή την Ιερουσαλήμ ως θρησκευτική μητρόπολις του Ιουδαιϊσμού: μετά τας δεινάς ὄμως δηλώσεις της στρατιάς του Ανδριανού η Ιαμνεία είχε αναμφισβήτητης καταστασή απατούκητος. Το Συνέδριον εδέση να μετοικήσῃ πρὸς βορρᾶν εις την Γαλιλαίαν: έθετο ἀλεπαλλήλως την ἐδραν του εν πολλοῖς τόποις, και τέλος εγκαθιδρύθη εν Τιβεριάδα.

Το Συνέδριον, όπερ ήτο η υπερτάτη θρησκευτική αρχή του γένους, είχε πρόσεδρον τον Πατριάρχην η Νασί (ηγεμόνα): το αξιώμα τούτο ήτο κληρονομικόν εν τη οικογενεία του **Ιλλέλ**, ήτις εκ θηλυγονίας συνιήτετο μετά του βασιλικού αἵματος του **Δαυΐδ**. Περὶ των Νασί, υπήρχαν δύο αντιπρόσεδροι ο **ΑΒ - Βεθ - διν** (πατήρ του δικαστηρίου), και ο **Χαράμ**, υψηλοί λειτουργοί, ών τα καθήκοντα δεν είναι καλώς γνωστά.

Μετ' αυτούς είποντο τα απλά μέλη του Συνεδρίου, εἴτε οι "πρεσβύτεροι" (Ζεκενίμ), οι διδάσκαλοι δηλαδή οίτινες παρὰ τον πατριάρχον είχον λάβη δι' επισήμου χειροτονίας (Σεμιχά) την αναγκαίαν ἀδειαν ίνα μετέρχονται την εξουσίαν του δικαστού. Οι πρεσβύτεροι ούτοι δεν ανήκαν ακριβώς ειπείν, εις το

Συνέδριον, αλλ' ήσαν οι μόνοι ικανοί όπως εκλέγονται μέλη αυτούς και παρεκάθητο ει ταῖς συνεδρίαις αυτού επι εδῶν διακερδιμένων, πρὸ τῶν απλῶν μαθητῶν καὶ του ὄχλου, δότις ἐμενεν ὅρθιος ή οκλαδόν.

Ο Πατριάρχης είχε πολλαπλά καθήκοντα, αν σπουδαιότατον ήτο η διαρροή του πμερολογίου. Καθόριζεν επί τη βάσει των προσαγομένων μαρτυριών, την αρκιβή στιγμήν της εμφανίσεως της νέας σελήνης, τοντέστι την αρχὴν εκάστου μηνὸς καὶ επομένων τας ημέρας των εορτῶν. Προσθέτε κατὰ τον αμμόζοντα καὶ καρδον τον συμπληρωματικὸν μῆνα, δότις εχοσίμενεν ἵνα αποκαταστήσῃ την συμφωνίαν μεταξύ του σεληνιακού καὶ του ηλιακού ἔτους. Τέλος αυτὸς συνεκεφαλαίου τας συζητήσεις του Συνέδριον, εδημοσίενε τας νομικας αυτον αποφάσεις και εξησφάλιζε την διατήρισην της θρησκευτικῆς ενότητος δια της χρήσεως του επιφόρου ὅπλου του αφορισμού (Χέρεμ). Πολλοί πατριάρχαι απεδείχθησαν ωσαύτως διδάσκαλοι ἔξοχοι και συνεδύαζαν μετά του αξιώματος προσέδρου του Συνέδριον καὶ τον αρχηγὸν της σχολῆς (Ρως Ιεστρά).

Η σχέδον βασιλικὴ λαμπρότης ήτις περιέβαλλε την οικογένειαν και το πρόσωπον του πατριάρχου τον ενεθάρουν να επεκτείνη τα διάστημα της αρμοδιότητάς του πρὸς ζημιάν των μελών του συμβουλίου και εκ τούτου παρήκθησαν πολλάκις αμφισβητήσεις. Επί Αδριανού Ναοί περιώνυμος επι ταῖς αστρονομικὲς αυτοῦ γνώσεσι, Γαμαλιὴλ ο Β', υπέστη ποτὲ καθαρισμὸν δια το επιτακτικὸν του χαρακτήρος του. Ο ἔγονος αυτού, Ιούδας ο Ἅγιος (Ραββί), ο συντάκτης της Μισνά, ανήψισε το γότρον του Πατριάρχειον, εἰς τον κολοφώνα του. Αυτός ή ο δεύτερος αυτοῦ διάδοχος, καλούμενος ωσάντα Ιούδας απόλιτος της φιλίας ενός των αποκρατόρων, οίτινες εκαλούντο Αντωνίνος.

Από των μέσων της Γ' εκαντονταιερίδος η λαμπρότης του Πατριάρχειον ἐβη ελαττοψημένη, συνάμα δε και η των Σχολῶν της Ιουδαίας και της Γαλιλαίας. Η ζωὴ και η δράσις μετετοπίσθησαν επι μάλλον και μάλλον εἰς την Βαβυλωνίαν, και αντό το Συνέδριον δεν εθεωρήθη πλέον ἡ γεραδὸν λείφαντον του παρελθόντος. Ο Πατριάρχης Ιλλέλ ο Β', σύγχρονος των πρώτων Χριστιανῶν αποκρατόρων, επετάχυνε την παρακμὴν ταύτην απεκδυόμενος οικειοθελῶς το σπουδαιότατον των υπουργημάτων του: συνέταξε δηλαδή, συμφώνως πρὸς τους υπολογισμοὺς των Ελλήνων αστρονόμων, εν πμερολόγιον διπνεκές, ὑπέρ διαδοθέν παρα πάσι απήλλαξε πλέον τας πόρρω κειμένης κοινότητας του χρέους να αποτείνωνται πρὸς το Συνέδριον ἵνα γνωρίσωσι τας ακριβεῖς ημέρας των εορτῶν (ἔτει 359).

Ἐπέζησεν ὁμως μία ανάμνησις της αρχαίας καταστάσεως των πραγμάτων. Αβέβαιοι ούσαι περὶ της ακριβούς ώρας καθ' ην η νέα σελήνη ανεφάνη εν Ιαμνείᾳ ἢ εν Τιβεριάδι, αι εκτός της Παλαιστίνης ευρισκόμεναι συναγωγαὶ είχαν αποκτήση την ἔξιν να διπλασιάσων εκάστην εορτήν, ἵνα ώσι βέβαια δι την επανηργύσισαν εν οίω χρόνῳ και οι εν Παλαιστίνῃ ομόθηροι των ὑστερον δε, ει και ο καθορισμός του πμερολογίου αρήρει από του εθίμου τον λόγον της υπάρχεως του, διετηρήθη ομοίως επι ὅρτη διαταγή του πατριάρχου, και ισχνει μέχρι των ημερών τημῶν.

Το Πατριάρχειον ἔζησεν οπωδήποτε ακόμη υπέρ την ημίσειαν εκαντονταιερίδα οι πατριάρχαι μάλιστα ἐλάβον θέσιν εξέχουσαν εν τη ιεραρχία της αυλῆς, ήτις εδημιουργήθη υπό των

αποκρατόρων της Κωνσταντινουπόλεως, αλλά το κύρος αυτών δεν υφίστατο η ψιλὸν ονόματι, και ότι ο τελευταίος απόγονος του Ιλλέλ, Γαμαλὶὴλ ο ΣΤ' απέθανεν ἀνέν εκγόνων, ο αυτοκράτωρ Θεοδόσιος ο Β' κατηγράφειν ἀνεν αντιστάσεως, το ασθενές τούτο ἵνος της αρχαίας ιουδαικῆς βασιλείας (425). Το Συνέδριο της Τιβεριάδος πρὸ πολλού είχεν ηδη εκλίπη.

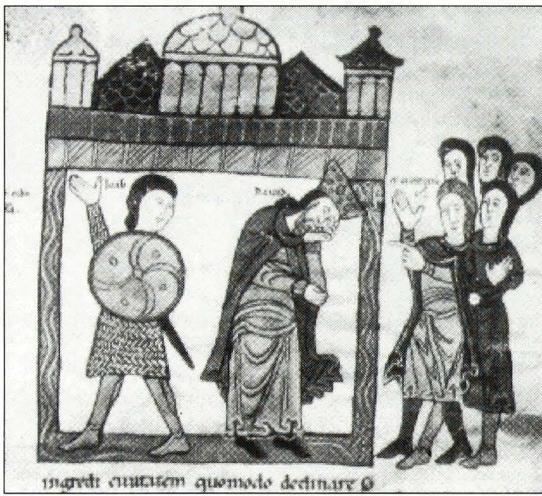
2

Kαταλίπωμεν νῦν το εξηντλημένον ἔδαφος της Παλαιστίνης και ρύψωμεν τον οφθαλμὸν επι τας χώρας της διασπορᾶς.

Πολὺ πρὸ της καταστροφῆς της Ιερουσαλήμ, το εβραϊκὸν γένος ιθούμενον υπό της εν αυτῷ γεννωμένης ροπῆς πρὸς το εμπόριον και υπό της ταραχώδους πορείας των περιτειών του, είχεν αρχιψην να εξαπλωθῇ πέραν της γενετείρας γης. Η πτώσις του ναού επετάχυνε την πρὸς διασποράν κίνησιν. Οι Εβραίοι δεν ήσαν πλέον προσδεδεμένοι εἰς την πατρίδα των δια των θελγητρῶν της ελευθερίας και της λαμπρᾶς λατρείας του Ναού. Εξ ὅλων των χωρῶν του ρωμαϊκὸν κόσμου, εν Παλαιστίνη η διανομὴ είχε καταστῆ δι' αυτούς τα μάλιστα δινοάρεστος δια την επαχθή επιβλεψιν της αρχῆς και δια της παρούσης αναμνήσεως του εκλιπόντος μεγαλείου των.

Πλην δε τούτου απειροπληθείς Εβραίοι είχαν συλληφθῆ αιχμάλωτοι και υποταχθῆ εἰς την δουλείαν υπό τον Τίτον και του Αδριανού πωληθέντες δημοσίᾳ, μετοικισθέντες εἰς ποικιλοτάτας χώρας, ἀνεν πολλῆς δυσχερείας

ανεκτῶν την ελευθερίαν των αντί χρυσίου διότι εν ω οι θρησκευτικοὶ νόμοι επέβαλλον εἰς τους ευδαιμονεστέρους αυτών αδελφούς το καθήκον να τους εξαγοράσσωσι, οι δεσπόται αφ'

Ο Βασιλίας Δαυΐδ θρηνόντας τον θάνατο του Αβεσσαλώμ. Από την Βίβλο L. ον, Ισπανία 1162. Βιβλιοθήκη του San Isidoro.

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΟΝ ΖΕΥΣ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σουημελή 2 - 104 39 ΑΘΗΝΑ
τηλ.: 88.39.951

Υπεύθυνος σύμφωνα με το Νόμο:
Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. Ιωσήφ Λόβιγγερ

Σουημελή 2

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

ετέρου δεν επεθύμουν πολύ να έχωσι δούλους ούτε επιμόνως αφωιούμενους εις τα έθμα των και εμφοδούμενους ασπόνδου μίσους προς τους νικητάς αυτών. Απέλευθερωθέντες όμως δεν εφρόντιζαν να επανέθωσιν εις την ερημωθέσιν πατριδα, αλλά συνηθοίζονταν εις τας μεγάλες πόλεσι της αυτοκρατορίας ένθα απέζωνταν εις της εργασίας των.

Ήδη από της πρώτης μετά Χριστόν εκαπονταετηρίδος γεωγάφος τις λέγει ότι ήτο αδύνατον να ευρεθή εν τη αυτοκρατορία μία μόνη πόλις αξία του ονύματος τούτου, ένθα να μη κατοικούνται τινές Εβραίων εγκατεστημένοι εν Αλεξανδρεία από της εποχής των **Πτολεμαίων**, εν Ρώμη από τους **Πομπίου**, οι Εβραίοι ήσαν ωσαύτως πολυάιμιοι εν **Αντιοχείᾳ**, τη πρωτευούση της Συρίας, εν **Μαζακοίς**, τη πρωτευούση της Καππαδοκίας, εν τοις πλειστοῖς λιμένις της **Ελλάδος** και της **Μικράς Ασίας**, εν Αφρική, Ισπανία, και εν ταῖς νήσοις της Μεσογείου, πλὴν της Κύπρου, εξ ης είχον προγραφή επί ποινή θανάτου. Και αυτή η **Γαλλία** είχε λάχη τον εξ Εβραίων αποίκων ακήρων της, η δε Κολωνία ήτο ήδη κατά την Γ' εκαπονταετηρίδα εν των σπουδαιοτάτων αυτών κέντρων.

Μεθ' όλην δε την ατ' αλλήλων απόστασιν αι κοινοτήτες αύται ήσαν ηνωμέναι διά τινων κοινών δεσμών. Ανεγνώριζον αύται την θρησκευτικήν υπεροχήν του εν Παλαιστίνη Πατριαρχείουν ελάμβανον, ως είδαμεν, παρ' αυτού τον καθορισμόν των εορτών δια τινος συντήματος σημείων και διαγγελέων, τέλος συνεισφερον προς διατήρησιν αυτού δια κανονικών επιδόματων, άτινα ήχοντο όπως συλλέγωσιν άνθρωποι διακεκμήνεντας τάξεως, απόστολοι καλούμενοι.

Η εσωτερική διοίκησις των διαφόρων κοινοτήτων ήτο ικανώς ποικιλή. Εν **Αλεξανδρείᾳ** η πολυάνθρωπος εβραϊκή παροικία ήτο όλη ηνωμένη υπό την πρεσβίτην ενός αρχηγούν, ον οι Έλληνες εκάλουν εθνάρχην. Εν **Ρώμη** οι Εβραίοι ήδυνότου εις πολλάς συναγωγάρις, ως εκάστη είχε χωριστήν διοίκησιν και ελάμβανε το ονόμα της από διασήμους τινός ανδρός ή από της κατεχομένης εν τη πόλει συνοικίας. Σχεδόν πανταχού υπήρχε Δημογεροντία τις αι μικρόν συνέδομιν, όπερ εξέλεγεν εκ των μελών του προσκαίων η ισοβίους ἀρχοντας, επειτεραμένουν τα γενικά συμφέροντα της κοινότητος. Άλλος δε λειτουργός, ο αρχισυνάρχοντας, είχε καθήκον την διατήρησιν του προσευκτηρίου και την εποπτείαν της λατρείας.

Οι Ρωμαίοι δεν δυστρεπούντο ούτε εκ των θρησκευτικών πεποιθήσεων των Εβραίων ούτε εκ των νόμων των, ούτινες τοσούτων στενών ήσαν συνδεδεμένοι μετά της θρησκείας των. Απήτουν μόνον ίνα ο εκ δύο δραχμών ενιαυσίος φόρος, ον ετέλει πριν έκαστος Εβραίος εις τον Ναόν της Ιερουσαλήμ, αποτίηται νυν εις τον Ρώμη ταμείον του Καπιτωλίου Διός. Αύτη εκαλείτο ιουδαϊκή φορολογία. Πλὴν της δουλοπετεούς ταύτης επιβολής και διωγμών τινών μεμονωμένων και προσκαίων, οι Ρωμαίοι αποδεικνύουν προς τους Εβραίους, ως προς πάντας τους υπό την κυριαρχίαν των λαούς, ενετήρη ανοχήν. Οι Εβραίοι έλαβαν πανταχού το δικαίωμα να συνέρχονται ελευθέρως, να τελώσι γεύματα κοινά, να επιβάλλωσιν εις εαυτούς επιδό-

σεις όπως πληρώσωσι τας ανάγκας της λατρείας. Αφηρέθη μεν από των κοινοτήτων η ποινική δικαιοδοσία, θεωρουμένη έργον της πολιτικής εξουσίας, αλλά αφέθη αυτοίς ισχύουσα η αστική δικαιοδοσία, και ποιητής τις ανοχής του Αδριανού παραπονείται πικροχόλως δια τούτο λέγων "Εθισμένοι να περιφρονώσι τους ρωμαϊκούς νόμους, δεν μανθάνουσι και δεν φορούνται η το δίκαιον των Μωϋσέως".

Οι Εβραίοι της Ρώμης, ούτινες απέξων εξ ευτελών επαγγελμάτων, υπό ταπεινωτάτας κοινωνικά συνθήκας, συμπεριλαμβανούντο εν τη γενική περιφρονήσει η αριστοκρατική κοινωνία της Ρώμης ησθανετο δια πάντας τους ανατολικούς και δια τους ανθρώπους της κάτω τάξεως. Άλλα τούτο δεν εκώλευε ώστε η θρησκεία αυτών να προσελκύσῃ εν μέρος του εθνικού κόσμου και ιδία τας γνωνίας. Απανδήσαντες εκ μιθολογίας λαμπράς μεν, αλλά κενής, ήτις αφ' ον είχε παύση ανταποκρινομένη εις την πίστη των, δεν έτεροπε πλέον ουδέ την φαντασίαν των, πολλοί Ρωμαίοι εζήτουν τροφήν δια τας θρησκευτικάς των ανάγκας εν τοις δόγμασι του ανατολικού κόσμου. Οι θεοί της Αιγύπτου, της Περσίας, της Συρίας μεθ' όλην την πομπήν των παραδόξων αυτών μύθων και των αμφιβόλου ηθικότητος μυστηρίων των, ή μάλλον ειτείν, ακριβώς ένεκα τούτων, εύμολον ενθέρμους οπαδούς. Δια τι να μη συμβῇ το αυτό και περι την μωσαϊκήν θρησκείαν; Εάν αι τελεταί αυτῆς σεμναί ούσαι δεν ηδύνατο να καταθέξουν το ελαφρόνουν κοινόν, η απλότης των δογμάτων και η καθαρότης της ηθικής της προσήλκυντα εκλεκτά πνευμάτα. Ήρετο η εξοικείωσις προς την ιστορίαν των Εβραίων αυτοκράτωρις τις έστηνεν εν τω

προσευκτηρίων του τον ανδριάντα του **Αβραάμ**, παρά τους ανδριάντας του ποιητού **Ορφέως** και του **Ιησού Χριστού**. Ο ιουδαϊσμός παρό πάσον των εν παραδόσεως απέχθειάν του προς την θρησκευτική προπαγάνδαν, εποίησε και εν τη εποχή ταύτη πολλούς προστήνους: συνέλεξε τοιούτους, ως λέγεται, και επί των βαθμίδων του θρόνου. Αι πρόσδοι αύται εφάντησαν ικανώς αντησυχιτικά και τινές αυτοκράτορες εσκέφθησαν να θέσωσιν εις αυτάς τέρμα: Ο Αντονίνος Πιος απηγόρευσε τοις Εβραίοις επι ποινάς αυτοτροχίας να περιτέμνωνται αλλοφύλους και ιδία τους δούλων.

Κατά την Γ' εκαπονταετηρίδα διάταγμα του **Αυτοκράτορος Καρακάλλα**, υπαγοευθένθην υπό λόγων ταμετικών, εχορήγησε το δικαίωμα της ρωμαϊκής πολιτείας εις πάντας τους υπηρόδους της αυτοκρατορίας, άνευ διακρίσεως ψυχής. Οι Εβραίοι επωφελήθησαν ως οι άλλοι λαοί εκ της καινοτομίας ταύτης. Δυστύχως όμως ο άλλοτε τοσούτων περιζήτητος τίτλος του πολίτου είχεν απολέσει μέρος της αξίας του μετά την έκλεψιν πάσης πολιτικής ελευθερίας. Εν ω δε εξησφάλιζε τοις Εβραίοις την πληροεστάτην και λινοτελεστάτην προστασίαν της ρωμαϊκής νομοθείας, περιείχεν όμως το σπέρμα της καταστροφής της αυτονομίας των και την υπαγωγήν αυτών εις νέα βάσην οι Χριστιανοί αυτοκράτορες δεν θα παραλείψουν την εκμετάλλευσιν.

[Απόστολα από το βιβλίο του Θεοδώρου Ρεΐναχ, **Ιστορία των Ιεραπλιτών από της διαστοράς αιώνων μέχρι των καθ' ημάς χρόνων**, Κέρκυρα 1985. Το απόστολα είναι από το βιβλίο Α': Εποχή Ταλμουδική και Ανατολική (70 μ.Χ. - 1040).]

Ο Δαυΐδ, βασιλιάς του Ιεραπλή, από την εικανογραφημένη Βίβλο Kennicott, Ισπανία, 15ος αιώνας.

Η εξόντωση των Εβραίων της Κρήτης

Αναμνήσεις του Ηρακλειώτη κ. ΝΙΚΟΥ ΣΓΟΥΡΑΚΗ

Είναι αδύνατο να περιγραφούν γενικές λεπτομέρειες και εκτεταμένες εύλογες υποθέσεις, περὶ του πώς οι Γερμανοί αντιμετώπισαν τους Κρήτες Εβραίους. Πάντως είναι γεγονός και δεν χρήζει αμφισθητήσεως ότι, οι Κρήτες εβραϊκής καταγωγής κάπου "μπερδεύοντο" μέσα στα γενικά σχέδια των Γερμανών για το μεθοδευμένον τρόπο εξόντωσής τουν.

Έχουν γραφεί κατά διαστήματα πάρα πολλά, ιδία ως, προς την καταβίθιση και ομαδικό πνιγμό των Εβραίων Κρητών, μετά αλλων επίσης Κρητών ομήρων και ίσως Ιταλών αντιφασιστών οι οποίοι επιβιβάσθησαν στο γνωστό μοιραίο πλοίο μεταφοράς των εξ Ηρακλείου δια Πειραιά.

Το γεγονός ότι μέχρι της ανοίξεως του 1944, μόνο πέντε μήνες πριν της αποχωρήσεως των Γερμανών, εξ Ελλάδος, σε αντίθεση με την εφαρμογή του γνωστού γερμανικού σχεδίου, ένα χρόνο προηγουμένως στην υπόλοιπη Ελλάδα, δημιουργεί πάρα πολλά ερωτηματικά, τα οποία ελείψει επισήμων στοιχείων κανείς μέχρι σήμερα δεν μπόρεσε να δώσει κάποια εξήγηση.

Κατά την πρόσωπων μου γνώμη, εκτιμώντας τα πραγματικά περιστατικά που έχησα σε πρώην ηλικίαν ή καθυστέρησης συλληψης και εκτόπισης των συμπολιτών μας εβραϊκής κατά κύριο ή αποκλειστικό λόγο, οφείλετο στην εξ αντικειμένου αδυναμία των κατακτητών να μεταφέρουν τους συλληφθέντας στη Στερεά Ελλάδα:

Από τα τέλη του 1943 και μέχρι της οριστικής αποχωρήσεως των Γερμανών από τη χώρα μας, οι Γερμανοί όχι μόνο εστερού-

νταν επαρχών θαλασσίων μεταφορικών μέσων στο Αιγαίο αλλά αντιμετώπιζαν την κυριαρχία των συμμαχικών θαλασσίων και αεροπορικών δυνάμεων στην ίδια περιοχή.

Προσπάθειες που κατέβαλαν για ανεφοδιασμούς των νησιών αποτύχαν παταγωδώς, λόγω της αμέσου επεμβάσεως των συμμαχικών αεροπλάνων και υποβουχών.

Και ναι μεν, ειδικότερα για την Κρήτη οι Γερμανοί διέθεταν τεράστια πολεμικά αποθέματα, σε πυρομαχικά, τρόφιμα, καύσιμα κ.λπ., πλην όμως, είχαν ανάγκη διαφόρων νέων υλικών τα οποία λόγω όγκου και βάρους απαιτούσαν μεγάλα μεταφορικά μέσα, πλην αεροπλάνων.

Ετοι από τα τέλη φεντινού πάρου 1943 μέχρι το τέλος της κατοχής ελάχιστα πλοία των Γερμανών έφθασαν στα λιμάνια Σούδας και Ηρακλείου αλλιώτη, κομίζοντα και παραλαμβάνοντα φροτία και ανθρώπους.

Παρά ταύτα, οι Γερμανοί δεν αποθαρρύνοντο, προσπαθούσαν και με διάφορους τρόπους συγχροτούσαν νηποπομπές εκ των ενότων και αδιαφρόντων για όλα τα ενδεχόμενα αποτελέσματα προχωρώνταν στις προσπάθειές τους.

Στο φύλλο 101 του εγκρίτον περιοδικού οας και εις την σελίδα 13, ο μακαρίτης Θεολόγος καθηγητής μου Ν.Ε.ΖΕΥΓΑΔΑΚΗΣ, προσπαθεῖ εκ του ιστορικού ημερολογίου του να δώσει κάποια εκκόνια των ημερών της εβραϊκής κοινότητας Χανίων.

Δεν μπορώ να είπω ότι ο μακαρίτης καθηγητής μου ακριβολογεί, πλην όμως, δίδει μια σχετική εικόνα της καταστάσεως που επικρατούσε τις ημέρες εκείνες ειδικά εδώ στο Ηράκλειο.

Η 31η Μαΐου 1944

Την 31η Μαΐου 1944, η πόλις του Ηρακλείου έχησε μια έντονη πολεμική ημέρα. Τις πρωινές ώρες φάνηκε ανοικτά του Ηρακλείου να πλέει προς το λιμάνι μας μια γερμανική νηποπομπή. Συνολικά θα πρέπει να τη συγκροτούσαν 5-6 πλοία. Σχεδόν ταυτόχρονα έπαιξε το σήμα του συναγερμού γιατί, αστραπαίαί άρχισε με την επίθεση αμερικανικών τορπιλοπλάνων μια θεατική αεροναυμαχία.

Είναι γεγονός ότι, τα συμμαχικά αεροπλάνα, παρά το ισχυρό αντιεροποιικό πυρ, κυρίως από την Έρημά, πέτυχαν την καταβίθιση τουλάχιστον δύο πλοίων, ενώ τα υπόλοιπα της νηποπομπής είχαν υποστεί σοβαρές βλάβες. Τελικά στο λιμάνι του Ηρακλείου κατώθισαν να εισέλθουν 3 πλοία, ένα μικρό πρόην ιταλικό αντιεροπλικό, ως και δύο φορτηγά. Το ένα εκ των φορτηγών εφλέγετο, ενώ το άλλο, με μικρότερες ζημιές, προσέδεσε κανονικά στην τότε κανονική προβλήτα και άρχισε να εκφράζεται το φροτίο του. Το αντιτορπιλικό είχε υποστεί μεγάλες βλάβες και το προσέδεσαν στον τότε μεγάλο λιμενοβιβαρίονα, ενώ το τρίτο και φλεγόμενο, προσπάθησαν να το ποδίσουν στα ανατολικά της τότε μικρής λιμενολεκάνης και αμέσως άρχισε η διαδικασία της πυρόσβεσης.

Τη νύκτα της ίδιας ημέρας επακολού-

θησε νέα επίθεση συμμαχικών αεροπλάνων κατά των ελλιμενισμένων γερμανικών σκαφών, χωρὶς όμως κανένα αποτέλεσμα λόγω της ισχυρής αντιεροποιηκής άμυνας που διέθεταν οι Γερμανοί. Επακολούθησε και άλλη συμμαχική από αέρος επίθεση με καταστροφή κυρίων εξ αστοχίας βομβών, οικιών και καταστημάτων, πλησίον του λιμένος. Άλλα οι συμμαχικές επιθέσεις δεν σταμάτησαν. Νέα επιδρομή από αμερικανικά τορπιλοπλάνα να πλήττουν για δεύτερη φορά, τις μετασημηνίες ώρες το φλεγόμενο φορτηγό και προκαλούν επίσης νέες ζημιές στα δύο άλλα, φορτηγό και αντιτορπιλικό.

Μετά από τον τελευταίο αυτό βομβαρδισμό επακολούθησε σχεδόν ταυτόχρονα μια τρομακτική έκρηξη του καιωνέμου φορτηγού, το οποίο εκτινάσσεται κατά το ήμισυ και βιθύζεται επιτόπιου η πρόμην του. Είχε δοθεί η λήξης του σήματος του συναγερμού και οι περισσότεροι άνθρωποι είχαν εξέλθει των καταφυγών, περιπατώντας στους δρόμους δύναται δέχτηκαν εκαποντάδες Ηρακλειώτες επί των κεφαλών των τεράστια σιδηρά αντικείμενα εκτιναχθέντα εκ των σκάφων. Τα κυριότερα ήταν ευμεγέθη ελάσματα του διαλυθέντος σκάφους, οβίδες πυροβόλων, άλλα αδιαμόρφωτα σιδερικά, ξύλα κ.λπ. Σε πολλές εκαποντάδες ανήλθαν οι ανύποπτοι Ηρακλειώτες θύματα αυτής της

έκρηξης σε νεκρούς και τραυματίες. Οι κιές κατέρρευσαν, ή κατέστησαν ετοιμόρροπες και εγκατελέγησαν από τους ενοίκους. Οι κάποιοι αλλόφρονες εγκατέλειπαν πεζή την πόλη και φυσικά όσοι μπορούσαν κατευθύνοντα μακριά όπου μπορούσαν να βρουν κάποια πρόσκαιρη προστασία.

Μαζί με την έκρηξη δίπλαφε και βούλιαξε το λαβωμένο αντιτορπιλικό, ενώ το διασωθέν μοναδικό σκάφος υπέστη νέες ζημιές. Οι Γερμανοί όπως πάντα απέσπασαν αμέσως επί του διασωθέντος σκάφους τεράστια μπαλόνια τα οποία προκαλούσαν, σαν πρωτόγνωμα φαινόμενα, το δέος εις τους ατενίζοντας τον ορίζοντα.

Παρά ταύτα, οι Γερμανοί πέτυχαν την εκφόρτωσή του, την επισκευή του και σχεδόν το είχαν έτοιμο για απότολμο μετογνωμό αποκλειστικά φορτίο από ανθρώπους.

Το αναγραφέν ότι οι συλληφθέντες Χανιώτες Εβραίοι μεταφέρθησαν εκ των φυλακών Αγιάς εις λιμένα Σούδας ένθα επιβιβάσθησαν επί πλοίου το οποίο τους μετέφερε ενταύθη, είναι τελείως ανακριβές και φανταστικό.

Η αλήθεια είναι ότι οι συλληφθέντες μετά βραχεία παραμονή εις Χανιά, ακολούθως εφορτώθησαν επί εξήκοντα γερμανικών αυτοκινήτων, μαζί με άλλους

Έλληνες που είχαν συλληφθεί για διάφορες αιτίες από τους Νομούς Χανίων και Ρεθύμνης και μεταφέρθησαν ενταύθα εγκλεισθέντες εις το γνωστό στρατόπεδο του ενωτικού φρουρίου "Μακάον".

Ευθύς μετά την εδώ άφιξή των δεν επετράπη σε κανένα απολύτως να επικοινωνήσει μαζί των, πλην των εκπροσώπων του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού, όστις Ερυθρός Σταυρός είχε αναλάβει και την τροφοδοσία των και γενικά την αντιμετώπιση των εκτάκτων περιστατικών.

Μεταξύ των προς εκτόπιση, εκτός των μελών της εβραϊκής κοινότητας Χανίων, άλλων ολιγαριθμών εβραϊκής καταγωγής Κρητών που ήταν διασκορπισμένοι στην υπόλοιπη Κρήτη, συμπεριελαμβάνοντο και πολλοί κάποιοι της περιοχής Μεσαράς Ηρακλείου. Θα ακολουθούσαν και αυτοί την ίδια μοίρα του εβραϊκού στοιχείου.

Αξέχαστη θα παραμένει στη μνήμη μου η επίσκεψη του γνωστού μου εμπόρου Μοιρών μακαρίτη Καπετανάκη τις απογευματινές ώρες τις 31.5.44 στο μακαρίτη πατέρα μου συνοδευούμενου υπό ενός βρακοφόρου γέροντος ηλικιωμένου.

Του εκμυστηρεύτηκε το σκοπό της επισκέψεως του εντός ενός δωματίου, από το οποίο εγώ ωτακούστοντας συμπτωματικά άκουσα με κάθε λεπτομέρεια τα διαμορφέντα.

"Μηνά" λέγει στον πατέρα μου ο Καπετανάκης, μια βοήθεια σου ζητώ και δεν θα σου τη ξεχάσω ποτέ. Κατέχεις πως ετοιμάζουν οι Γερμανοί να φροτώσουν τους Εβραίους και μερικούς δικούς μας Μεσσαρίτες στο πλοίο που είναι στο λιμάνι. Μια βδομάδα τρέχω τώρα από τα Χανιά μέχρι εδώ να φροντίσω να μη φύγουν οι κρατούμενοι, αλλά οι Γερμανοί δεν ακούντε τίποτε. Τώρα έρχομαι από τη Μπιρό, (Σημείωσις: επρόκειτο για Γερμανίδα που παρέμενε χρόνια στο Ηράκλειο προπολεμικά και εφγάζόταν τότε στο Γερμανικό Φρουραρχείο) η οποία μου είπε να φροντίσω και ειδοποιηθώντιν οι Άγγλοι να μη βουλιάζουν το πλοίο και αν φθάσουν στον Πειραιά σώοι, τότε θα γίνει κάτι, ή θα τους αφήσουν εκεί τους Έλληνες ή θα τους ελευθερώσουν. Θέλω λοιπόν να βρω ένα αυτοκίνητο να φύγω αμέσως για τις Μοίρες και στεύλω αμέσως άνθρωπο στο Πετρακογιώργη να ειδοποιήσει τους Άγγλους με τον ασύρματο να μη βουλιάζουν το πλοίο. Ο Πετρακογιώργης, ας ομειωθεί ήταν αρχηγός αντιστάσεως διατηρούσε στενούς δεσμούς με τους Άγγλους, οι οποίοι διέθεταν και τους σταθμούς ασυρμάτου επικοινωνίας με την Μ.Ανατολή.

Ο μακαρίτης πατέρας μου όπως κατάλαβα πρός στιγμή τρομοκρατήθηκε και του απήγνωσε: "Ναι, φίλε Καπετανάκη, και αν αυτή είναι μπλόφα των Γερμανών για να πλάσουν το σύνδεσμό σου με τον

Η χώρα των Σφακίων

Πετρακογιώργη και τον αγγλικό ασύρματο τι μέλλει γενέσθαι;

Ο μακαρίτης Καπετανάκης ήταν κατηγοριματικός και τελείως αντίθετος σε κάποιο ανάλογο ενδεχόμενο. Η στιχομητία κράτησε λίγα λεπτά και όπως χαμήλωνε ο πατέρας μου κυρίως τη φωνή κατάλαβα πως συμφωνούσε με τον Καπετανάκη.

(Ο πατέρας μου ετύγχανε διευθυντής της διευθύνσεως ελληνικών αυτοκινήτων N. Ηρακλείου. Είχε την ιδιότητα αυτή προ του πολέμου την διετήρησε και κατά την διάρκεια της κατοχής και λίγο αργότερα, τον Αύγουστο ή τον Ιούλιο του 1944, τον απέλυσαν οι Γερμανοί από της θέσεως αυτής).

Ηράκλειο. Η κρήνη Μοροζίνη

Είχε ήδη αρχίσει να νυχτώνει, κανείς σωφρός ή υπάλληλος δεν υπήρχε, ούτε φυσικά και κανένα ετοιμοκίνητο αυτοκίνητο για να καμει αυτό το μεγάλο πατριωτικό και ανθρωπιστικό έργο. Ο πατέρας μου εξερχόμενος του γραφείου μετά του Καπετανάκη με αντελήφθη και με φώναξε: "Κύταξε να βρεις κανένα οδηγό μακρού αυτοκινήτου και πέστον νάρθει εδώπου θέλω να του πω κάτι".

'Ετρεξα αμέσως προς την Αγία Αικατερίνη, τόπο σταθμεύσεως των πάσης φύσεως και κατηγορίας ελαχίστων τότε, κατ' ευφημισμόν αυτοκινήτων, συναντήσας τον οδηγόν μακαρίτη ήδη Μηνά Σαατάκη. Του είπα σχετικά με την πρόσκληση και πήγε όποιο πατέρα μου ακόλουθώντας τον. Λέγει στον Σαατάκη, επί πα-

ρουσία πάντοτε τον Καπετανάκη ο πατέρας μου. "Μπορείς να πάρεις το φροτάκι να τους πας τώρα αμέσως στις Μάρες; Συμβαίνει κάτι το σοβαρό οικογενειακό που πρέπει να πάνε τώρα αμέσως, θα πληρωθείς και με το παραπάνω. Η απάντηση ήταν: Ναι, αλλά πώς; το ένα λάσπικο έχει κλατάρει και έχω το αυτοκίνητό στο γούλο, το προϊ πλλ. "Οχι" του λένε και οι δύο, "τώρα αμέσως". Δημιουργείται μία βραχεία συζήτηση κατά την οποία παρεμβαίνω και εγώ, συμμετέχω επίσης στην επισκευή του ελαστικού, με τη βοήθεια σταρματσέτουν, ελείψειν ηλεκτρικού ρεύματος και του επελθόντος σκότους και περί ώραν 20.30 αναχωρεί το αυτοκίνητο για τον προορισμό του. Το αυτοκίνητο διανικτέρευε στις Μοίρες

και επανήλθε το πρωί της επομένης. Ρωτάω άμα τη απενόδω του τον μακαρίτη Σαατάκη. "Ε, πώς πήγε το χθεσινό βραδινό ταξίδι; Καλά μου απαντά, μέλη πλήρωσε με τάσεις και με κοίμισε, ο Καπετανάκης. Δεν με σταμάτησαν για έλεγχο, μόνο στην Αγία Βαρβάρα χθες βράδυ, τίποτε άλλο". Γνωρίζοντας τους σκοπούς και τους επικρεμάμενους κινδύνους η πρότη μου σκέψη ήταν να ενημερώσω τον πατέρα μου και έσπευσα προς το γραφείο του, ανακοινώνοντάς του την ουσία επιστροφή του Σαατάκη. Αντιληφθήκα ότι ο μακαρίτης πατέρας μου αισθάνθηκε μια μεγάλη ανακούφιση, πίστειν ότι εγώ δεν γνώριζα τον επικίνδυνο ρόλο που είχε παίξει.

Τις απογευματινές ώρες της ίδιας μέρας συνάντησα σε κεντρικό σημείον του Ηρακλείου, τον οικογενειακό μας φίλο, μακαρίτη τώρα, Γιάννη Τουτουντζάκην, τότε υπάλληλον του εδώ υποκαταστήματος της Εθνικής Τραπέζης.

Αντιληφθήκα να είναι εξαιρετικά τρομαγμένος και υπολόγιζα ότι η ταραχή του προήρχετο από τον βομβαρδισμό του υποκαταστήματος που σώθηκε ως εκ θαύματος.

Τον ωάτηρα λοιπόν για την ταραχή που τον δέκεινε και μου λέγει: "Ποιό βομβαρδισμό; δεν τον φοβήθηκα τόσο, όσο και πριν λίγο όταν είδα να κατεβάζουν τους Εβραίους στο λιμάνι και όπου διέκρινα τον Κοέν (επίλεκτο μέλος της εδώ κοινωνίας μας) και πήγα με σινιάλο να τον αποχαιρετίσω με άρπαξε ένας γκεσταμπίτης Γερμανός από το λαιμό και μου έβαλε το πιστόλι του στο κεφάλι μου. (Σημείωση: Με την έννοια "γκεσταμπίτης" είχε επιχρατήσει εδώ να λέγονται οι Γερμανοί στρατονόμοι, δηλαδή τις Φελγκενταρμερί)."

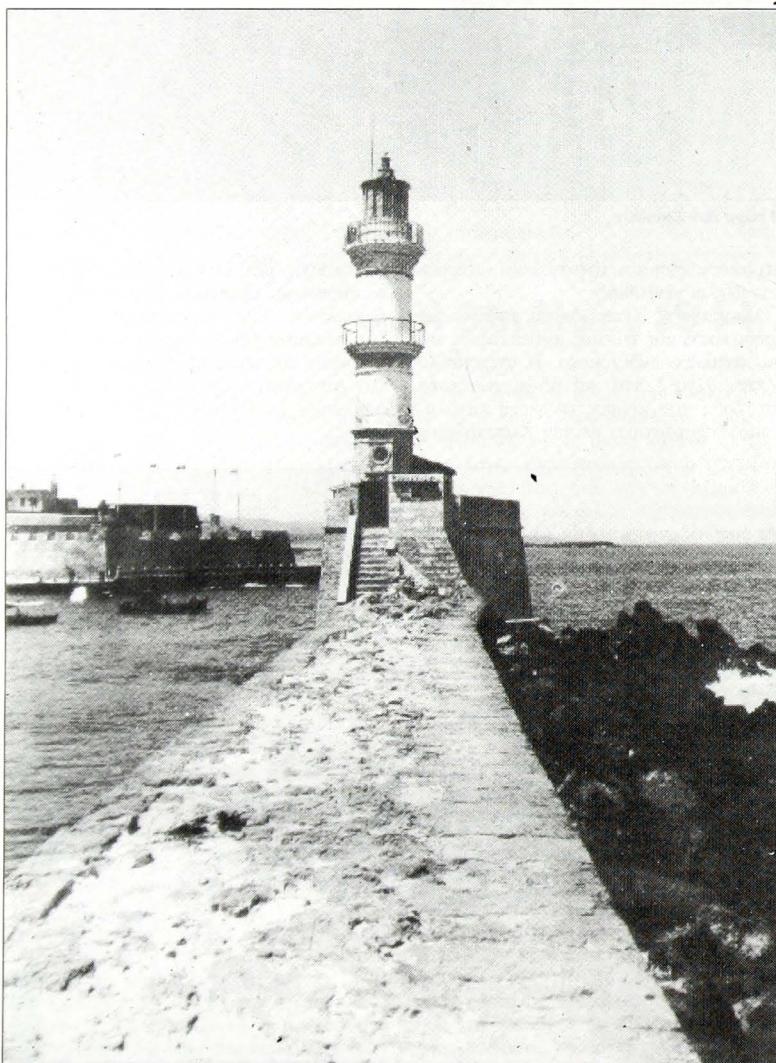
Και συνεχίζοντας ο μακαρίτης, μου εξιστόρισε τα της μεταφοράς των κρατουμένων στο μοιραίο πλοίο, λέγοντας μου χρακτηριστικά ότι, για πρώτη φορά έβλεπε να λαμβάνουν τέτοια προστατευτικά μέτρα ασφαλείας σε κρατουμένους.

Την ίδια εντύπωση είχαν και άλλοι που συνάντησα και είδαν το θέαμα αυτό της αιστηρής φρουρόησης. Φρουροί ήταν αποκλειστικά γερμανοί αιστυνομικοί και όχι στρατιώτες.

Ένα ταξίδι χωρίς επιστροφή

Δεν υπάρχουν συγκεκριμένες πληροφορίες πόσοι συνολικά επέβαινον αυτού του μοιραίου πλοίου, που αναμφισβήτητα πλειονηφούσαν οι συμπολίτες μας Εβραίοι.

Το πλοίον μόλις βράδιασε εξήλθε του λιμένος μας, χωρίς καμιά απολύτως προστασία, ούτε από θαλάσσης ούτε από αέρος, το ερώτημα αυτό της μη προστασίας του πλοίου το θεωρούσαν εύλογο οι Ηρακλειώτες. Εβραίοι έλε-

Χανιά. Ο ενετικός φάρος

Αριστερά το φρουρό του Φιρκά

γαν ήταν μέσα και θα το βούλιαζαν οι σύμμαχοι;

Σταμάτησαν μάλιστα και οι βομβαρδισμοί, μετά την σημειωθείσα έχορηξη και τα πολυνάθρωπα θύματα τα οποία κυρίως αν όχι αποκλειστικά ήταν Έλληνες.

Διαδίδεται μάλιστα μεταξύ φίλων και γνωστών, ότι γνωστός μακαρίτης τώρα, γιατρός της πόλης μας που διατηρούσε μεγάλη σχέση και επαφή με τα συμμαχικά κλιμάκια που δρούσαν στην Κρήτη έκανε διαβήματα και διαμαρτύρετο για τους τελευταίους συμμαχικούς βομβαρδισμούς, που έπληξαν περισσότερον τους Έλληνες από τους κατακτητές. Άλλα ουδέν ανακριβέστερον. Οι βομβαρδισμοί σταμάτησαν αφού εξολοθρεύθηκε η νησιοπομπή, όσο για το εναπομείναν πλοίον ήτο αδύνατο να πληγή εντός του λιμένος με την ισχυρή αντιαεροπορική άμυνα και τα τεράστια μπαλόνια που είχε σηκώσει. Η τύχη του θα κρινόταν ασφαλώς διαφορετικά και αλλού.

Οι μέρες περιονύσαν, οι άμεσα ενδιαφερόμενοι αισιοδοξούσαν, κανείς δεν μπορούσε να πιστεύει ότι, μετά από τόσες ενδείξεις το πλοίο θα είχε αυτή την τύχη.

Θυμάματα αξέχαστα μια συζήτηση που γινόταν τις ίδιες εκείνες μέρες στην πιάτσα των αυτοκινήτων εις την οποίαν συνήθως πρωτοκυκλοφορούσαν οι πρώτες πληροφορίες για παρόμοια και άλλα συμβάντα, ελλειψεις ραδιοφώνου, τηλεγράφουν και εφημερίδων, πλην μιας υπό λογοχροίσια σχήματος μονοφύλλου κόλλας διαγωνισμού.

Η τάδε πόρνη που διατηρούσε οίκο ανοχής, είς όχι μειζονα απόσταση γνωστής κακόφρεμης συνοικίας και η οποία είχε φίλο κάποιο γκεσταπτή βαθμοφόρο ο οποίος συνόδευε τους εβραίους επέστρεψε ναναγός και της είπε ότι το πλοίο το βύθισε αγγλικό υποβρύχιο και αυτός σωθήκε μαζί με άλλους πολλούς Γερμανούς, αλλά οι άλλοι όλοι πνίγηκαν. Η συζήτηση έδιε και έπαιρνε στα διάφορα "πηγαδάκια". Άλλοι την πίστευαν άλλοι την απέρριπταν. Πολλοί υποστήριζαν ότι αποκλείεται να το έκαναν οι Αγγλοί γιατί, είχαν έγκαιρα ειδοποιηθεί. Άλλοι ακριβώς το αντίθετο. Δηλαδή ότι, προκειμένου οι Γερμανοί να χάσουν έστω και ένα σκάφος θα το είχαν αποτολμήσει αδιαφορούντες δια το φορτίο του. Υπήρχε και μια άλλη ας την πούμε έτσι εκδοχή που συντηρόνταν. Για να δικαιολογήσουν τον πνιγμό των οι Γερμανοί διέδοσαν ότι το πλοίο βυθίστηκε από τους Αγγλούς. Και φέρνανε ως λογικό επιχείρησμα τον ισχυρισμό: Μα τόσες μέρες, δεν θα εξέφραζε η θάλασσα έστω και ένα πτώμα; Εύλογη και λογική εκδοχή. Το βαθύ σκότος που επικρατούσε την εποχή εκείνη έκλεισε πάρα πολύ σύντομα και αυτήν την τραγική ιστορία.

'Άλλωστε δεν ήταν και η μοναδική ή η

τελευταία. Επακολούθησαν και άλλα παρόμοια ή παρεμφερή γεγονότα τα οποία επεσκίασαν αυτή την τραγωδία.

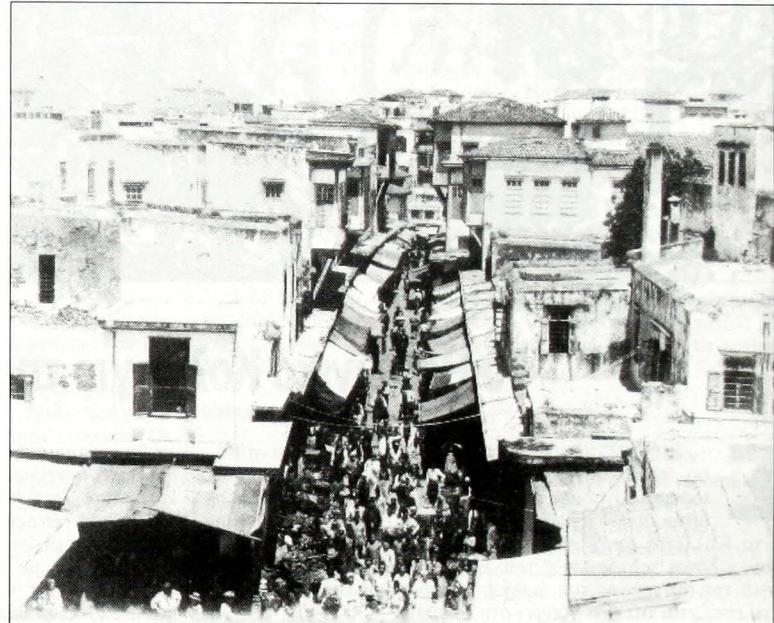
Συμπεράσματα από την τραγωδία

Μετά την απελευθέρωση και το χάος που επικράτησε φυσική ήταν η συνέπεια να μην ερευνηθεί στις λεπτομέρειές του και αυτό το ίσως τραγικώτερο, γεγονός της εχθρικής κατοχής. Παρά ταύτα σχεδόν αποικιστήρια. Το γιατί είναι εύλογο και κανείς λογικός άνθρωπος δεν

και τα υπόλοιπα της νησιοπομπής που συμμετείχε, το Κρητικό εβραϊκό στοιχείο αναμφισβήτητα θα παρέμενε υπό κράτηση δεν θα μετεφέρετο όμως στην άλλη Ελλάδα για να βρει αυτό το οικτρό τέλος.

Άλλωστε η χαραγή της λευτεριας είχε κιόλας χαράξει. Μετά δύο μήνες από των συλλήψεων των Κρητικών Εβραίων άρχισε ο σχεδιασμός της αποχώρωσης και εγκατάλευψης του ελληνικού χώρου.

Οι Γερμανοί δεν είχαν την μεταφορική ικανότητα να αποσύρουν τις τεράστιες δυνάμεις που είχαν εγκαταστήσει

Χανιά. Ο δρόμος της αγοράς την εποχή της Ενωσης

μπορεί να το αμφιβολιστήσει.

Εάν οι Γερμανοί εσκόπισαν να δώσουν αυτό το τέλος εις τους επιβαίνοντες, το απέδειξαν άλλωστε, πως το έκαναν κάλλιστα στα στρατόπεδα συσκέντρωσης με πάσα ανέση. Δεν θα διέθεταν ένα εμπορικό σκάφος εξαιρετικά απαραίτητο για τις πολεμικές τους ανάγκες, που διασώθηκε τόσο τυχαία από μια τόση έντονη πολεμική επιχείρηση.

Αναμφισβήτητα οι Γερμανοί, μη έχοντες την δυνατότητα να το προστατεύσουν από τα συμμαχικά υποβρύχια και αεροπλάνα, πίστευαν ότι βάζοντας αυτό το φορτίο θα επέστρεψε σώρι στη βάση του. Φυσικά επλανήθησαν οικτρά, όπως πλανήθηκαν και οσοι πίστευαν ότι ήταν δυνατόν τότε οι σύμμαχοι να αφήνουν στρατηγικά μέσα και στόχους αλώθινα, εν ονόματι ανθρωπιστικών συνανθρωπισμών.

Εδώ όμως θα πρέπει να σημειωθεί και ποιο ρόλο έπαιξε η λεγόμενη τύχη. Αν αυτό το μοιραίο πλοίο ερβυθίζετο, όπως

εδώ στην Κρήτη και τα Δωδεκάνησα και τις εγκατέλευψαν.

Όύτε σκέψη λοιπόν θα γινόταν για την παραπέδα μεταφοράν των συλληφθέντων, εάν το μοιραίο αυτό πλεούμενο κατεποντίζετο ενταῦθα. Άλλα και αν ακόμα δεν κατευθύζετο, αναμφισβήτητα οι κρατούμενοι δεν θα προφθαναν να φτάσουν στα φοβερά στρατόπεδα συγκεντρωσης. Καθ' οδόν θα εγκαταλείποντο και θα ελευθερούντο.

Στην Κρήτη συνηθίζουμε να λέμε: Της τύχης το γραμμένο δεν ξεγράφεται. Και φάνεται πως ήταν γραμμένο και στους Εβραίους συμπλοκίτες μας να θανατώθουν κατ' αυτό τον φοβερό τρόπο.

Ας είναι αιωνία η μνήμη όλων των θυμάτων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου ιδιαίτερα όμις αυτών των απωχων πράγματι ανθρώπων που χάθηκαν την τελευταία στιγμή, μάλλον από κάποια κακή συνπτωση ή υπολογισμό αρμόδιων και υπευθύνων.

Η αυλή του Ραββινικού Κολλεγίου της Ρόδου

Το Ραββινικό Κολλέγιο της Ρόδου

Στο 1927 ιδρύθηκε στην τότε ιταλοκρατούμενη Ρόδο, το Ραββινικό Κολλέγιο της Ρόδου, θρησκευτικό ίδρυμα μοναδικό σ' ολόκληρη την Ανατολή. Το παρακάτω άθροιστο αγγώνα συγγραφέα εξηγεί πώς γεννήθηκε το Κολλέγιο αυτό, ποιές ανάγκες κάλυψε και γενικά ποιοί ήταν οι λόγοι της ιδρύσεώς του. Είναι επίσης άγνωστη η χρονολογία της συγγραφής του άρθρου αυτού αλλά από το περιεχόμενο ευκάλεπται ότι έχει γραφεί στη δεκαετία 1930-1940.

Η κατάσταση των ισραηλιτικών κοινοτήτων της Ανατολής, που άλλοτε υπήρχεν ορθόδοξη κέντρα, και εστίες ορθόδοξων σπουδών, είναι σήμερα απογοητευτική, καθώς παραλλήλα με την παρακαμή του Ραββίνα, το θρησκευτικό αίσθημα τείνει και παυτό να σβήσει. Αρκεί να φίξει κανείς μια ματιά στις Κοινότητες αυτές για να το διαπιστώσει.

Μεγάλος αριθμός Κοινοτήτων, μεταξύ των πλέον ανθηρών, εξακολουθούν να στερούνται θρησκευτικών ηγετών, άξιων αυτού του ονόματος.

Η Σμύρνη και η Θεσσαλονίκη βρίσκονται σε αδυναμία να αναδείξουν έναν θρησκευτικό ηγέτη, η δε Αλεξανδρεία χρειάστηκε 4 ολόκληρα χρόνια για να βρει έναν. Οι κοινότητες αυτές είναι σαν ακυβέρνητα πλοία.

Αλλά και οι άλλες μεγάλες κοινότητες που έχουν την καλή τύχη να έχουν κάποιον ηγέτη, διατρέχουν τον κίνδυνο να μην μπορούν να τον αντικαταστήσουν μεθαύριο. Μιλάμε για μεγάλα κέντρα και όχι για κοινότητες μικρότερης σημασίας που δεν έχουν ούτε το ημικό σθένος να αισθανθούν την έλλειψη του ηγέτη, αλλά ούτε και την οικονομική δυνατότητα να τον αποκτήσουν. Παραλλήλα, το θρησκευτικό αίσθημα αρχίζει να αναβιώνει στις συνειδήσεις των ανθρώπων.

Το μέλλον του ραββινισμού της Ανατολής παρουσιάζεται σκοτεινό κι απανισόδεο.

Αυτή η κατάσταση συγκινεί τις καρδιές και αφυπνίζει τα πνεύματα. Θα πρέπει άραγε να αφήσουμε τις κοινότητες αυτές στην τύχη τους ή ίσως ακόμα και στον αφανισμό τους;

Το ερώτημα αυτό, τοποθετημένο κατ' αυτόν τον τρόπο στις εβδομάδες συνειδήσεις, γέννησε την ιδέα της δημιουργίας ενός Ινστιτούτου που θα αποτελούσε την πανάκεια στη θλιβερή αυτή κατάσταση. Θεωρήθηκε έτσι επιβεβλημένη η δημιουργία του Ινστιτούτου με σκοπό να δημιουργήσει μορφωμένους θρησκευτικούς ηγέτες, με άλλα λόγια, Ραββίνους με σύγχρονο πνεύμα, οι οποίοι ούτας αυστηρά προσοκολλημένοι στην παράδοση θα ήταν επίσης σε θέση να αντιληφθούν τα προβλήματα της εποχής.

Ποιός όμως θα ήταν ο καταλληλότερος χώρος για τη δημιουργία του Ινστιτούτου; Το σημείο έπρεπε να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και τις επιθυμίες και η απόφαση δεν ήταν ευκολη.

Ο γερουσιαστής Μάριο Λάγκο, Κυβερνήτης των Δωδεκανήσων, άνθρωπος με φιλελευθερες ιδέες, προειδε το διακαή πόθο να γίνει το ωραίο αυτό νησί μια εστία που θα ακτινοβολεί φως στην Ανατολική Μεσόγειο και πρότεινε με τη σοφία που τον διέκρινε, τη λύση στο ερώτημα με μία μόνο λέξη: Ρόδος!

Τι ευτυχής επιλογή! Η Ρόδος, η ωραία αυτή ποιητική τοποθεσία με το ιδανικό λίμανα, που βρίσκεται στο μέσον της Ανατολικής Μεσογείου, μεταξύ της Αιγαίου και της Ελλάδος, ανάμεσα στην Ανατολία, τη Συρία και την Παλαιστίνη, κεντρικό σημείο όλων των Κοινοτήτων της Ανατολής, αλλά και μπορεί να θεωρηθεί απομονωμένη, όταν χρειάζεται. Η Ρόδος, που παλιότερα αποτελούσε την έδρα των Μεγάλων Ραββίνων και διασήμων ταλμουδιστών.

Η Ρόδος που εξακολουθεί να αποτελεί θρησκευτικότητα και που κάποτε αποτελούσε το λίκνο του Ιουδαϊσμού.

Λίγη ιστορία

Στις 20 Σεπτεμβρίου 1927, υπό την αιγίδα του Κυβερνήτη Λάγκο και της Ισραηλιτικής Κοινότητας της Νήσου, οι οποίοι δεν έπαυαν να εκφράζουν τη συμπάθειά τους προς το έργο αυτό, συστήθηκε προσωρινή επιτροπή αποτελούμενη από τους:

Πρόεδρο: κ. Βιτάλη Στρούμζα, ανώτατο λειτουργό της Κυβερνήσεως των Νήσων του Αιγαίου.

Γραμματέα: Δρ. Άλντο Λατές, τότε διευθυντή του Ισραηλίτικού Σχολείου.

Ταμία: Ιωάννη Μενασσέ, πρόεδρο της Ενώσεως Μπενέ - Μπερίτ.

Συμβούλους: Γιτζικιά Φράνκο, πρόεδρο της Κοινότητος,

Δρ. Δαυΐδ Γκαόν, πρόσκοπο και δικηγόρο, Αλχαντέφ επίσης πρόσκοπο.

'Όταν η επιτροπή άρχισε να εργάζεται για τη δημιουργία του Ινστιτούτου, δεν υπήρχαν ούτε καν τα βασικά και γνώριζε ότι θα έπρεπε να υπερηφάνησε ποικιλά εμπόδια και να ξεπεράσει δυσκολίες όλων των ειδών. Έπρεπε να στήσει εκ του μηδενός ένα καινούργιο Ινστιτούτο, σε καλή τοποθεσία, να το επιπλάσει και να το εξοπλίσει άριτα, να προσαλέψει το κατάληπτο προσωπικό, να καταρτίσει το πρόγραμμα σπουδών, να το διαφρύσει για να γίνει γνωστό, να εξασφαλίσει το μέλλον του κ.λπ.

Η έκκληση που απήγινε για το σκοπό αυτό η Επιτροπή σε όλες τις αδελφές Κοινότητες και τα κέντρα της Ανατολής προκάλεσε ποικιλές αντιδράσεις. Παράλληλα με τον ενθουσιασμό για την ιδέα, δεν έλειψαν και κάποιοι δισταγμοί ή αβεβαιότητες. Ανάμεσα στις ενθαρρυντικές επιστολές που έθρασσαν πρέπει να αναφερθεί και αυτή του Ραββίνου Ιακώβ Μέϊρ, του διακερδιμένου σοφού Ντάντε Λάττες, του Δρα Ζόλλερ, του Μεγάλου Ραββίνου της Τριέστης, του γνωστού μας ομοθήρησκου Δρα Γιακού Μπενέ, της Ι.Κ.Σμύρνης, της Μεγάλης Στοάς Μπενέ - Μπερίτ, της Κωνσταντινούπολης κ.λπ.

Δωρεές

Πολλοί, προκειμένου να τονώσουν το έργο της Επιτροπής δεν έμειναν μόνο στα λόγια, αλλά έκαναν γενναιόδωρες δωρεές. Αναφέρουμε ανάμεσά τους τις κοινότητες της Ρώμης, Τορίνου, Βενετίας, Φλωρεντίας, καθώς και μερικές προσωπικότητες όπως τους: Λέων Σατούρεντότε, Ιωσήφ Τρεβές, Αρέορ Αλχαντέφ, Δρα Γιακού Μπενέρ πρόεδρο της φιλανθρωπικής εταιρίας. Οι δωρεές αυτές έγιναν για να ενθαρρύνουν και να τονώσουν τα μέλη της Επιτροπής. Στους φίλους δωρητές στάλθηκε με ένα θερμό χαιρετισμό αναγνώρισης δύπλωμα όπου αναγράφονται τα ονόματά τους στο Χρυσό βιβλίο του Ινστιτούτου.

Εγγραφή μαθητών

Παντού ο ενθουσιασμός υπήρχε μεγάλος, όπως μεγάλη ήταν και η δραστηριότητα που ανέπτυξαν όλες οι κοινότητες της Ανατολής: στη Σμύρνη, η Κοινότητα συνεργάστηκε με το Μπενέ-Μπερίτ και ανέλαβαν την προκήρυξη υποτροφιών και τη στρατολόγηση σπουδαστών για το Κολλέγιο.

Παράλληλα στη μεγάλη Κοινότητα της Κωνσταντινούπολεως η σεβάσμια Στοά Μπενέ-Μπερίτ πήρε αξιόλογες πρωτοβουλίες.

Από όλα τα μέρη, έφθαναν αιτήσεις για εγγραφές.

Η Επιτροπή δίδισε το απίστευτα χαμηλό ποσό των 3.000 Ιταλικών λιρών ως επιστολά διδακτριά, στα οποία περιλαμβάνονταν η διαμονή, ο υπαλληλισμός, η διατροφή, η εκπαίδευση, τα σχολικά είδη και η ιατρική περιθώληψη, με δύο λόγια κάλυπτε όπλες τις ανάγκες των σπουδαστών για ένα ολόκληρο χρόνο, συμπεριλαμβανομένων των διακοπών.

Δραστηριότητες της επιτροπής

Μετά από όλα αυτά, η Επιτροπή εστίασε τις προσπάθειές της στα εξής:

1) Επιλογή και ανακαίνιση ενός κτιρίου στην καρδιά της εβραϊκής συνοικίας που να ανταποκρίνεται όσο το δυνατόν στις πρώτες ανάγκες του Ιδρύματος.

2) Επίπλωση του οικοτροφείουν και εξοπλισμό του ιδρύματος

3) Επιλογή του προσωπικού

4) Κατάρτιση του προγράμματος κ.λπ.

Ο Δρ. Άλντο Λάττες ανέλαβε προσωρινός διευθυντής της

Σχολής.

Την 1η Ιανουαρίου 1928, όλα ήταν έτοιμα, τα εγκαίνια του Κολλεγίου είχαν ήδη γίνει και η λειτουργία του είχε μόλις αρχίσει.

Υποτροφίες και σπουδαστές

Σιγά-σιγά και καθώς πλήθαιναν οι υποτροφίες, άρχισαν να έρχονται οι σπουδαστές.

Η Κοινότητα της Ρόδου ήταν η πρώτη που θέσπισε μια υποτροφία για τον σπουδαστή Ισαάκ Φράνκο.

Ακολούθησε η Στοά Μπενέ - Μπερίτ της Ρόδου, με την υποτροφία της προς το σπουδαστή Μπόας Πελοπώφ.

Η Κοινότητα Σμύρνης προσέφερε υποτροφίες στους: 1) Λέων Σαμπάχη για την Εταιρεία "Τιμελείον Χασσαδίμ", 2) Μιχαήλ Αλπαγή, Συναγωγή "Μπεθ Λεβή" 3) Αλμπέρ Τσιπρόντ, Συναγωγή "Μπεθ Ισραέλ" και 4) Ραφαήλ Χαϊμ, της Εταιρείας "Η Καλλ Θέληση". Ο κ. Χαϊμ ήρθε εδώ για να εγγράψει στο Κολλέγιο το γιο του Μάρκο. Επίσης ο Ραββίνος Ισαάκ Αντζέλ, της Μπούργκας, μας έφερε το γιο του Ααρών Αντζέλ.

Από τη δική της πλευρά, η Μεγάλη Στοά Μπενέ - Μπερίτ της Κωνσταντινούπολεως, μας έστειλε τρεις μαθητές τους: Αλμπέρτο Κόβο, Δαυΐδ Ασέο, Νισήμη Μιτριάνη.

Η μεγάλη Κοινότητα της Θεσσαλονίκης επίσης θέσπισε μια υποτροφία προς χάρων του μαθητή Σαλομών Αελιόν.

Η φιλανθρωπική εταιρεία για την Ανατολή δημιούργησε μια υποτροφία που δόθηκε στον μαθητή Μορδοζαίο Αντζέλ.

Από την άλλη πλευρά, ο δικηγόρος Άγγελος Ντονάτη, από την Παρίσι, θέσπισε μια υποτροφία στη μνήμη του ονόματος μάχης που έλαβε μέρος ο πατέρας του που δόθηκε στο μαθητή Σέμιτος Γκόροντον.

Μπτρική στοργή

Μια επιτροπή κυριών ανέλαβε τη γενική φροντίδα των σπουδαστών και την ιατρική τους περιθώληψη. Η επιτροπή αποτελείτο από τις: κ. Βιτάλη Στρούμζα, πρόεδρο, κ. Τζέκια Φράνκο, συμβούλο, Δρ. Κάρον επίσης σύμβούλο, Δρ. Μίζρος Σύμβούλο, Δρ. Χασόν, κ. Ζαφείρα Ισραέλ, κ. Ζάκ Σουμανή, κ. Μασιλά Νότικα και κ. Μενασσέ, όλοι σύμβούλοι. Οι γιατροί κ. Καϊν και Χασόν είχαν αναλάβει την ιατρική περιθώληψη.

Ο Διευθυντής Δρ. Καχάν

Ένα από τα δυσκολώτερα έργα της Επιτροπής ήταν η επιλογή του Διευθυντή, ο οποίος επρεπε να συνδύει πίστη στις παραδόσεις και γνώση των σύγχρονων προβλημάτων. Ο κατάλληλος άνθρωπος βρέθηκε στο πρόσωπο του Δρος Ισιδώρου Καχάν, Ραββίνου της Κοινότητας της Γκρούτσια.

Ο Ραββίνος Καχάν, μαθητής των μεγαλυτέρων γεισφώτης της Ουγγαρίας, αξιολόγος Ταλμουδιστής, καθηγητής του δικαιού στο Πανεπιστήμιο της Ζυρίχης, έφτασε στη Ρόδο τον Μάιο του 1928 και αμέσως ανέλαβε τα καθήκοντά του.

Εργάστηκε με πάθος και αφοσίωση και κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες για να μπορέσει να καταρτίσει πρόγραμμα σπουδών υψηλού επιπέδου.

Κατά την πρώτη περίοδο τα μαθήματα που διδάσκονταν ήταν: ένεσης γλώσσες, (ιταλικά, εβραϊκά, τουρκικά-μόνο για τους σπουδαστές που έρχονταν από την Τουρκία - και γαλλικά) καθώς και ταλμουδικές σπουδές. Το πρώτο έτος είχε προπαρασκευαστικό χαρακτήρα.

Δεύτερος έτος

Από την 1η Σεπτεμβρίου 1928 άρχισε το δεύτερο έτος και το Κολλέγιο έμπαινε σε μια νέα φάση της ύπαρξής του. Η διάθρωση του προγράμματος και οι καθηγητές των μαθημάτων είχαν ως εξής: Ο διευθυντής ο Ραββίνος Καχάν και ο Ραββίνος Μίζρος Αντζέλ, ανέλαβαν να διδάξουν ταλμουδικές σπουδές.

Ο κ. Ιακώβ Καμπούλη και Γαβριήλ Μιχαήλοφ ανέλαβαν τη διδαχή της εβραϊκής γλώσσας και λογοτεχνίας.

Ο Καθηγητής κ. Τζίνο ντε Φάνο, διευθυντής των Εβραϊκών σχολείων της Ιταλίας, ανέλαβε τα μαθηματικά και τη φυσική. Ο δικηγόρος κ. Ούγγο Άγιο διδασκε την ιταλική γλώσσα και λογοτεχνία.

Ο Δρ. Ντράγκο, λατινικά και γενική ιστορία.

Ο κ. Μπρεσάνι, φυσική ιστορία.

Ο κ. Μενασέ, ιταλική γλώσσα.

Ο κ. Μεχμέντ Κάρντι Εφέντη, την τουρκική γλώσσα.

Με αυτό το υψηλό προσωπικό, μπήκε σε εφαρμογή το πρόγραμμα που θα οδηγούσε από τη μακριά στα διδακτορικά διπλώματα (Doctorat) για τις ταλαιπωρίες σπουδές και τα εβραϊκά και από την άλλη μεριά προετοιμάζει τους μαθητές για τις σπουδές του Πανεπιστημίου.

Αύξηση των διδάκτρων

Το κόστος των σπουδών φάνηκε ότι είχε ανέβει σημαντικά και για κάθε μάθημα έφτανε το ποσό των 9.000 λιρών το χρόνο. Έτσι τα διδακτριά αναπροσαρμόστηκαν από 3.000 σε 4.000 λίρες το χρόνο.

Νομικό καθεστώς

Αυτό που έλλειπε πια από το Κολλέγιο ήταν το νομικό καθεστώς. Έτσι, στις 2 Δεκεμβρίου 1928, εκδόθηκε το Διάταγμα Νο 232 με το οποίο εξουσιοδοτήθηκε η σύσταση επιτροπής και γενικής συνέλευσης που θα απαρτίζοταν από τους δωρητές και τους προσφέροντες υποτροφίες στους μαθητές του Κολλεγίου.

Η Οριστική επιτροπή

Αυτή απαρτίσθηκε από τους:

Πρόεδρο: τον κ. Βιτάλη Στρούμζα, αντιπρόσωπο της διοίκησης.

Γραμματέα: τον κ. Ιτζιά Φράνκο, πρόεδρο της Κοινότητας Ταμία: τον Δρα κ. Καόν, επίτροπο της Κόμνοτητας.

Ο καθηγητής κ. Τζίνο ντε Φάνο θα συνεργάστε με την επιτροπή έχοντας την ιδιότητα του συμβούλου.

Η επισκεψη της Α.Ε. του Ραββίνου Ντ. Πράτο

Στις 13 Μαρτίου του ιδίου έτους έφθασε στη Ρόδο ο Ραββίνος

Ντ. Πράτο, αρχιραβίνος της Αλεξάνδρειας, με σκοπό να επισκεφθεί την πόλη, την Κοινότητα και τα ιδρύματα της. Ο Ραββίνος θέλησε να μελετήσει από κοντά τον τρόπο λειτουργίας του Κολλεγίου γι' αυτό και παρακολούθησε αρκετές παραδόσεις από τις οποίες δήλωσε πολύ ικανοποιημένος.

Σε ομιλία που απήνθινε πρός τους επισήμους και τους παράγοντες του Ινστιτούτου, είπε: "Επιτρέψτε μου να κάνω μια εξισοδόγηση: όταν πληροφορηθήκα ότι συζητείται η ίδρυση ενός ορθόδοξου ινστιτούτου στη Ρόδο, ομολογώ ότι αντιμετώπισα την είδηση με σκεπτικισμό. Και οι φίλοι μου στην Ιταλία είχαν τις ίδιες επιφυλάξεις. Χρειάζοταν να έρθω εδώ για να διαπιστώσω το λάθος μου και να πεισθώ ότι πράγματι η λειτουργία ενός τέτοιου Ινστιτούτου ήταν εφικτή. Ζήτω δημόσια και ειλικρινή συγγνώμη. Αυτό που δεν έγινε στο παρελθόν, θα πρέπει να γίνει στο μέλλον. Και αυτό δεν είναι η ηρωικό σχήμα, αλλά ένας σωστός και δίκαιος ορισμός της πραγματικότητας. Σε ολόκληρη τη λεκάνη της Μεσογείου, με την εξαιρεση της Παλαιστίνης και της Ιταλίας, δεν υπάρχει Ινστιτούτο εφάμιλλο αυτού της Ρόδου. Η διαβεβαίωση αυτή πρέπει να σας αρκεί, αδελφοί Ροδίτες, για να πεισθείτε για το πόσο σημαντική είναι η πρωτοβουνία σας και μάλιστα σε μια τέτοια συγκίνηση που η ορθόδοξη κρίση εκδηλώνεται όλο και πιο έντονα σ' όλες τις κοινότητες της Ανατολής.

Έίχα την ευκαιρία να εκτιμήσω και να θαυμάσω το ενδιαφέρον που δείχνει η Επιτροπή, το ακούραστο έργο του Διευθυντή, το ξήλο του διδακτικού προσωπικού, στοιχεία με τα οποία δημιουργήθηκε μια ατμόσφαιρα ιδανική για τους μέλλοντες Ραββίνους. Εάν επιθυμείτε η εβραϊκή κοινότητα της Ρόδου να μείνει στην ιστορία με αυτό το έργο, θεωρείστε καθήκοντας σας να το ενσωματώσετε στα ιδρύματα της κοινότητός σας.

Στην προσπάθεια σας αυτή έχετε το δικαίωμα να ζητήσετε συμπαράσταση και υποστήριξη, η οποία - σας το υπόσχομαι - θα σας δοθεί. Οι πρώτες όμως προσπάθειες θα πρέπει να προέλθουν από σας. Πράξτε το για σας, για την αξιοπρέπειά σας, για τα παιδιά σας".

Λίγα λεπτά μετά την ομιλία του Ραββίνου, οι δωρεές έχαν ξεπεράσει τις 20.000 ιταλικές λίρες. Ο οργίζοντας του ιδρύματος διερευνήθηκε και νέα προγράμματα και προοπτικές χαράγθηκαν για το μέλλον του.

Τέλος, ο Βασιλιάς της Ιταλίας Βίκτωρ Εμμανουήλ III, όταν επισκέφθηκε τη Ρόδο, στις 21 Μαΐου 1929 δήλωσε: "Ενοιωσα ιδιαίτερη εκανοποίηση βλέποντας τις προοδόδους που πραγματοποιήσει το Ραββινικό Κολλέγιο της Ρόδου. Είμαι ευτυχής που είδα αυτό το κέντρο εβραϊκής κουλτούρας".

ΕΒΡΑΪΚΕΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΕΣ

MAX NORDAU (1849 - 1923)

Φιλόσοφος, συγγραφέας, ρήτορας, φυσικός.

Γεννήθηκε στην Πέστη (σήμερα Βουδαπέστη) - γιος του Ραββίνου Gabriel Suedfeld. Σπούδασε φυσικός στο Πανεπιστήμιο της Πέστης απ' όπου και πήρε το διπλωμά του το 1875 και το 1880 εργαταστήριες στο Παρίσι εξασκούντας το επάγγελμά του.

Η δημοσιογραφική του καροιέρα άρχισε από το 1867, όταν έγινε ανταποκριτής στις μεγαλύτερες εφημερίδες του δυτικού κόσμου.

Απέκτησε τη φήμη του φιλόσοφου με την έκδοση του πρώτου βιβλίου του **"Τα κατά συνθήκη ψεύδοντο πολιτισμού μας"**, το 1883. Στο βιβλίο αυτό έκανε κριτική στα "Θρησκευτικά φεύδη", στη διαφθορά και στην καταπίεση που ασκούσαν τα μοναρχικά καθεστώτα. Παράλληλα πρότεινε ως εναλλακτική λύση τη γνωστή ως "φιλοσοφία της ανθρώπινης αλληλεγγύης". Το βιβλίο αυτό μεταφράστηκε σε 15 γλώσσες.

Το 1885 έγραψε το βιβλίο **"Παράδοξα"** και κατόπιν το βιβλίο **"Εκφυλισμός"** το 1892.

Επιβάλλεται να αναφέρουμε άλλα τρία σημαντικά έργα του: το **"Η ερμηνεία της ιστορίας"** που εκδόθηκε το 1910, **"Ηθο και Εξέλιξη του Ανθρώπου"** το 1922 και το **"Η ουσία του πολιτισμού"** το 1932.

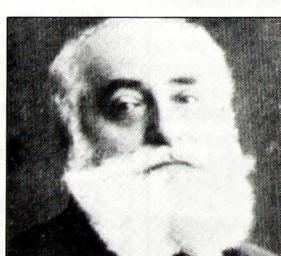
Από το 1890 άρχισε την δραστηρότητά του υπέρ της Ιουδαϊκής Υποθέσεως.

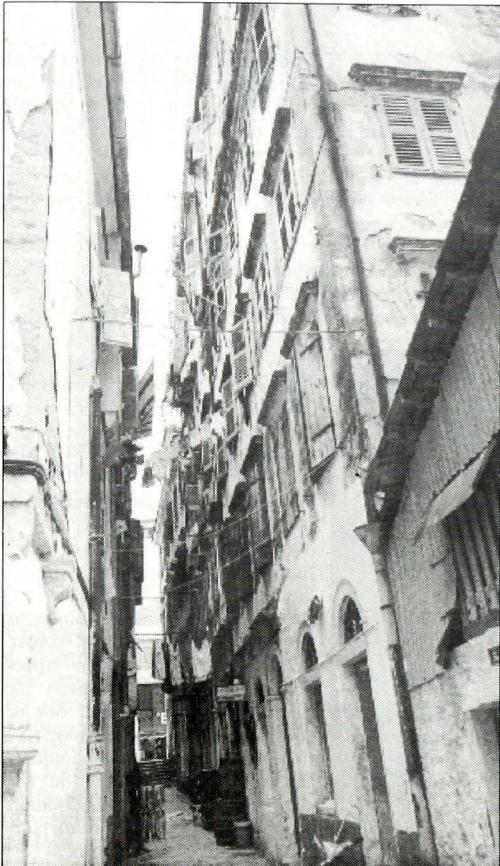
Πρωταρχικά τάχτηκε εναντίον κάθε εκδήλωσης αντισημιτισμού - όπως το πογκρόμ στη Ρωσία.

Κατόπιν θεμελίωσε την ιδέα του Σιωνισμού μαζί με τον Th. Herzl. Χρημάτισε πρόσδοχος του Σιωνιστικού Συνεδρίου για πολλά χρόνια.

Κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ήταν εξόριστος στην ουδέτερη Ισπανία.

Πέθανε στο Παρίσι το 1923 και η ταφή του έγινε στο Τελ Αβίβ.

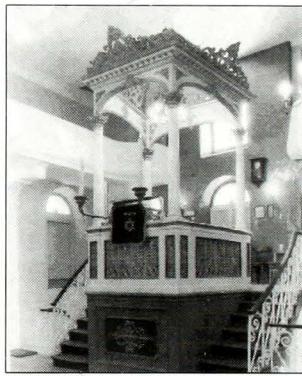

Κερκυραϊκή γειτονία 1985

Συναγωγή Κέρκυρας

Εσωτερικό Συναγωγής Κέρκυρας

Η Ισραηλιτική Κοινότητα της Κέρκυρας

Ειδήσεις από την εφημερίδα "Κέρκυρα" του 1925 - 1927

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΖΟΥΜΠΟΥ, Μαθηματικού

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι προπολεμικές εφημερίδες στην Κέρκυρα σπανίζουν και ακόμα πιο σπάνιες είναι οι πλήρεις σειρές. Έτσι, η ύπαρξη όλης σχεδόν της σειράς της βδομαδιάτηκης εφημερίδας "ΚΕΡΚΥΡΑ" του Νίκου Κλαδά είναι ένα σημαντικό γεγονός, μια και από τις σπήλες της μπορούμε να παραχολουθήσουμε την τότε καθημερινή κερκυραϊκή ζωή.

Οι ειδήσεις για την Ισραηλιτική Κοινότητα που βρίσκονται εκεί είναι πολλές. Κρίθηκε καλύτερη η παρονοία της με μορφή ημερολογίου, περιλαμβάνοντας οτιδήποτε βρέθηκε.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΟΥΜΕ θερμά το δημοσιογράφο κ. Σπύρο Κλαδά για τη διάθεση προς μελέτη του αρχείου της εφημερίδας "ΚΕΡΚΥΡΑ" και τις αναμνήσεις που πρόσθεσε κατά τις συνητήσεις που είχαμε.

Επίσης ευχαριστούμε τον πρόεδρο της Κοινότητας Κέρκυρας κ. Αρμάνδο Ααρών που όπως πάντα βοήθησε με πληροφορίες και αναλύσεις για κάθε τι που αφορά το Εβραϊκό στοιχείο.

21.9.1925: Η άφιξη του νέου αρχιρεββίνου

Γεγονός υψηστης σημασίας και ανυπολογίστου δια τας πε-

ραιτέρω τύχας και μέλλον της ενταύθα Ισραηλιτικής Κοινότητας οξείας, έλαβε χώραν.

Η από επταετίας και πλέον χρονούνσα θέσις της αρχιρεββίνειας ήλθεν τέλος πάντων όπως πληρωθεί δια της αφίξεως και οριστικής, ως ελπίζομεν εγκαθιδρύσεως του νέου αρχιρεββίνου σοφολογιώτατου αξιότιμου κυρίου Αβραάμ Σχάζυτερ.

Ο κατά την παρελθόνταν Τρίτην νεοαριχθείς αρχιλαββίνος, γόνος οικογενείας διασημών και γνωστοτάτων εν τη Κεντρική Ευρώπη φαβίνων, κοσμείται, ως πληροφορούμεθα, δι' όλων εκείνων των φυσικών χαρισμάτων και αρετών, δι' αυτούν να είναι πεποικισμένος εις πνευματικός αρχηγός.

Εν τη διεκπαιδασίει του βαρυτάτου, πολυπλόκου, πλην υψηλότατου αυτού έργου της ανορθόσεως της ενταύθα Ισραηλιτικής Κοινότητας, πεποιθαμέν ότι θέλει εύρει προθίμους και πολυτίμους βοηθούς και συνεργάτας όλους εκείνους εκ των συμπολιτών μας Ισραηλιτών όσοι εκ της κοινωνικής, πνευματικής θέσεώς των ή όσοι ως εκ της ανιδιοτελούς επιθυμίας των, δύνανται να τον βοηθήσουν.

Δοθείσης ευκαιρίας ας τονισθεί από των στηλών αυτών, ότι πάσα παρεμβολή προσκόμιατος εις το έργον αυτού υπό οιουδήποτε και οπωδήποτε θέλει εύρει τους αληθείς πονούντας και ενδιαφερομένους δια τας τύχας της Ισραηλιτικής Κοινότητας,

πάντοτε αγρυπνούντας και ετοίμους όπως παν κώλυμα ή κωλυσιεργίαν εξουδετερώσωσιν.

6. 10. 1925: Στην εορτή της μεγάλης νηστείας των Ισραηλιτών της προπαρελθόντης Κυριακής παρέστη εν τη Συναγωγή ο Μητροπολίτης Κερκύρας και Παξών Σεβασμιώτατος Αθηναγόρας.

Οποία ευχάριστος αντίθεσι! Τις μαύρες αναμήνεσις του επάρσαν θρησκευτικο-πολιτικού φανατισμού του 1891 που οι γεροντούτοι μας με φρίκη μας μεταδίδουν, διαδέχεται σήμερα η μεγάλη αρχή της ευγενούς ανοχής και της συναδέλφωσης των δογμάτων.

Εύγε και πάλιν εύγε Σεβασμιώτατε Μητροπολίτα. Με τέτοιες ευγενικές αρχές, και προοδευτικά ιδεώδη που στην εφαρμογή τους κάνουν τόση μεγάλην εντύπωσιν αληθινά θαρρεύ μέρα που ο κόσμος θα καταστή μία ποικιλή με έναν ποιμένα, τον υπέρτατον δημιουργόν, με το δόγμα της αδελφοσύνης αληθινά.

Γαμοί

Εν μέσω των ευχών των συγγενών και πολυτιθών φίλων, κατά την παρελθόνταν Πέμπτην Ιη Οκτωβρίου αι δάδες του Υμεναίου συνένωσαν δύο νεαράς υπάρξεις, τον αξιόλογον έμπορον κ. Ιάκωβον Χ. Μάτσαν μετά της δια πολλών προτερογενάτων κεκομημένης Δασά Πέρδας Μιζαχή θυγατρός του φιλοπροόδου εργοστασίαρχου κ. Σαμουήλ Β. Μιζαχή εις το τόσον ταυμαστόν ζευγός εύχομαι το μέλλον ανέφελον και ανθόσπαστον.

14. 11. 1925: Διαδίδεται ότι μέλη τινά της ενταυθια Ισραηλιτικής Κοινότητας σκέπτονται να κυκλοφορήσουν εγκύλιον προς τροποποίησην του αρτι παρά του Σεβ. υπουργείου των εκκλησιαστικών εγκριθέντος Καταστατικού αυτής. Οι κύριοι οιτοι παρακαλούνται να μείνουν ήσυχοι και να γνωρίζουν ότι δεν χαλαρούνται τόσον ταχέως η πλειοψηφία των Ισραηλιτών προς κορεσμόν των δυνατοτολογικών των ορεξεων.

Δικαίος ἐπαινός

Αι προβλέψεις της "Κερκύρας" όσον αφορά την δράσιν του Σοφ. Αρχιραβίνου Κερκύρας μέχρι σήμερον επαλήθευσαν.

Ο ευγενής ούτος Λευτής αφ' ης στυγμής ανέλαβε τα υψηλά αυτον καθηκόντα νινθήμερόν εργάζεται δια την πρόσδον και ανύψωσιν της Κοινότητος, τάξις και πειθαρχία ήδη βασιλεύει παντού, οι διάφοροι εκεμεταλλευταί εξωστρακίσθησαν δια παντός.

Εις την μέριμναν αυτού οφείλεται η σύστασις της νυκτερινής Σχολής όπου πλείστα πτωχά παιδιά διδάσκονται την Εβραϊκήν και Ελληνικήν γλώσσαν.

Επιπλέον ίδρυσε σχολείον ιερωμένων όπου αυτός ο ίδιος διδάσκει.

Προσέτι καταγίνεται εις την εκμάθησιν της Ελληνικής γλώσσης όπως από τον Αμβρωνός της Συναγωγής διδάσκει τον Θείον λόγον. Εις τον Σεβασμιώτατον Λευτήν η "Κέρκυρα" εκφράζει τα θερμά της συγχαρητήρια.

1. 12. 1925: Ευχαριστήριον

Ο Αρχιραβίνος, η Προοδευτική και άπασα η Ισραηλιτική Κοι-

νότης εκφράζουσα δια του παρόντος τας θερμοτάτας ευχαριστίας των προς άπαντας, όσους μετά της μεγαλυτέρας αυταπονησεως συνέδραμον δια την κατάσβεσην της εν τη Ισραηλιτική συνοικια πιοκατάς και προς αποφυγήν της επεκτάσεως αυτής.

Εξαιρετικά ευχαριστία απευθύνονται εις την Αστυνομίαν Πόλεων ήτις τόσον γενναίως συνειργάσθη και μάλιστα ετραμματίσθησαν δύο όργανα.

Ιδιαίτερας επίσης ευχαριστίας εκφράζουσιν εις τον κ. Αλέξ. Δεσύλλαν, όστις μετά της μεγαλυτέρας προθυμίας και στονδής διέθεσεν την αντλίαν του, μετ' αναλόγων εργατών και εις τους νιούς του, οίτινες ηθέλησαν και προσωπικώς να συντελέσωσιν εις το έργον της κατασβέσεως.

Εν τέλει μεθ' ικανοποίησεως διεπιπτώθη, ότι άπαντες οι συνδημόται αδελφωμένοι προσέφεραν χείρα βοηθείας εις την αυχή ταύτην περίστασιν.

7. 2. 1926: Η Ισραηλιτική Κοινότης

Επέρασεν αρκετός χρόνος αφ' ότου έγιναν οι αρχαιοειδείς της Ισραηλιτικής Κοινότητας, από πολύν καιρόν έχει αναλάβει το νέο Συμβούλιο και η νέα Διοίκησης, ατυχώς όμως, δεν προκύπτει τίποτε το θετικόν όσον αφορά την πρόσδον και ευημερίαν της. Οι μετά τόσου έτην αναλαβόντες διατά δεν αρχίζουν να δώσουν σημεία ζωής;

Ευθύς εξ αρχής, εκφράσαμεν την ελπίδα, ότι η Κοινότης θα έβλεπε ευτυχεστέρας ημέρας αλλ' όμως το διαρρέουσαν χρονικόν διάστημα τίποτε δεν μας έφερε εις φως.

Διατί: Παραδεχόμεθα ότι υπάρχουν πολλά διατί, πολλά τα αιτία και εμπόδια, αλλά οι αναλαβόντες νομίζουμεν ότι έχουν επιτακτικόν καθήκον να εργασθούν και να εργασθούν συστηματικώς προς διόρθωσιν των κακώς εχόντων της αναξιοπιθύνσης Κοινότητος.

Η της Κερκύρας Ισραηλιτική Κοινότης έχει παρελθόν, έχει ιστορίαν, και δύναται να επιδείξει δράσιν, ο προορισμός της είνα ξήσει.

Ασχέτως προς την θρησκευτικήν αποστολήν της είναι ίδρυμα αυτό καθ' εαυτόν φιλανθρωπικόν και αλληλοβιοθητικόν και ως εκ τούτου έχει κάποιον ευρύτερον προσδιοισμόν.

Οι αναλαβόντες σήμερον την Διοίκησιν φημίζονται όλοι ανεξαιρέτως δια τα αιλτρούντα των προτερημάτα. Ιδού σταδίον δράσεως δεδομένους άντων ότι παρουσιάζονται πολλά εμπόδια δε νομίζουν ότι επιτυγχανομένουν του σκοπού θα είναι και μεγαλύτερα η θίλική των ικανοτοίσις;

Εις την περίπτωσιν αυτήν δεν απαιτείται φάλλο τι παρά καλήν θέλησις και εργασία...

1. 8. 1926: Λιγ' απ' όλα

Ο Σοφολ. Αρχιραβίνος κάθε βράδυ περνάει τις βραδιές του στο καφενείον του Κινηματογράφου.

Ο κόσμος με μεγάλον σεβασμόν τον δέχεται, γιατί κατάφερε με την διαγωγήν του να κατακτήσει την αγάπη και εκτίμησην της κοινωνίας μας.

Τινούμε πολύ καλά τα καθήκοντά του μα και τις υποχρεώσεις του για τον τόπον που τον φιλοξενεί.

Πράγμα που δυστυχώς άλλοι δεν το πράττουν.

Εβραία με καθημερινή φορεσιά

Σ' όλες τις τοπικές και εθνικές γιορτές είναι από τους πρώτους. Παρακολουθεί την πρόσδοτο του τόπου και κάνει ό,τι μπορεί για την ανάπτυξη των ομοθρήσκων του.

'Οσοι πήγαν στις εξετάσεις του σχολείου της Ισραηλιτικής Κοινότητας έμειναν ενθουσιασμένοι με την πρόσδοτον των μαθητών.

'Ενα χρόνο ξωή έχει το σχολείο που το σύντησε ο Σοφολογιώτας.

Αν και του παρουσιάσθηκαν ένα σωρό εμπόδια.

Μα όλα τα υπερτήρησε και κατάφερε να μας παρουσιάσει το προχθειστού θαύμα.

Η κυβέρνησης όμως ακόμα δεν ήλθεν αρωγός αν και είχε τάξη πως ιδρύσει νησιαγωγείο.

Εθνικοί λόγοι επιβάλλουν αυτό να γίνει γρήγορα.

Για να πάψει η κακή ιδέα που έχουν μερικοί ότι οι συμπολίτες μας Ισραηλίτες στέλνουν τα παιδιά τους σε ξένα σχολεία.

Εμπρός κύριε Νομάρχα φροντίστε να γίνει αυτό και είμεθα βέβαιοι πως θα τα καταφέρετε.

Ο Αρχιρραββίνος με τον Μητροπολίτη μας συνδέονται με πραγματική φιλίαν;

Ο μητροπολίτης όταν αναφέρει τον αρχιρραββίνον πάντα του πλέκει το εγκώμιο.

15. 8.1926: Μια εορτή

Την παρελθόντων Κυριακήν 8 Αυγούστου παρέστημεν εις μίαν εορτήν από τας όχι συνήθεις.

Η Σιωνιστική Ένωσις των Νέων "Θεόδωρος Χερτσλ" διοργάνωσε, επί τη ευκαιρία των εγκαινίων της αιθουσής της, λαμπράν συγκέντρωσην εις την μεγάλην αιθουσαν του Β' Δημ. Σχολείου, εις ην παρέστησαν όλα τα εκλεκτά μέλη της Ισραηλιτικής Κοινότητας.

Τον λόγον πρώτος έλαβε ο Σοφολ. Αρχιρραββίνος όστις διαλόγων θερμών εξήρε τας προσπαθείας των πεπαιδευμένων νέων της Κοινότητός του, οιτίνες δια παντός μέσους προσπαθούν να εξυψώσουν την πνευματικήν θέσιν των ομοθρήσκων τους. Εξήτησε την υποστήριξην του κοινού δια την υπ' αυτού ιδρυθείσαν βιβλιοθήκην του άνω Σιωνιστικού Σύλλογου, της οποίας τα βιβλία πραγματεύονται επί παντός Εβραϊκού ζητηματος. Ήδη μέγια μέρος αυτών είναι εις την διάθεσιν του κοινού.

Κατόπιν έλαβεν τον λόγον ο κ. Ερρίκος Χαϊμ, ομιλήσας περί της υποχρεώσεως παντός Εβραίου να είναι Σιωνιστής, μεθ' ο δε ο κ. Ιακώβ Α. Μάτσας, εξήρε την σπουδαύτητα της βιβλιοθήκης, ήτις θέλει χρησιμεύσει, ίνα οι Εβραίόπαιδες, οι φοιτούντες εις τα διάφορα Σχολεία, και πας φιλομαθής λαμβάνουν εν αυτή γνώσεις και επί των ζητημάτων των ασχολούντων τον απανταχούν Εβραϊσμόν. Πρόχειρος έρανος μεταξύ των παρευρουσκόμενών απέδωσεν αρκετά σημαντικόν χρηματικόν ποσόν. Επηκολούθησε δεξίωσης εις την αιθουσαν της Σιωνιστικής Ένσεως των Νέων, όπου προσερέθησαν αναφυκτικά.

Η εορτή αύτή έκαμε λαμπράν αίσθησην εις τους λαβόντας μέρος, οι οποίοι απέκομισαν τας αρίστας των εντυπώσεων.

Ως πληροφορούμεθα, κατόπιν της επιτυχίας ταύτης η Σιωνιστική Ένωσις των Νέων "Θεόδωρος Χερτσλ" απεράσισε από καιρού εις καιρόν οργάνωσιν τοιούτων συγκεντρώσεων.

29. 8.1926: Κοινωνικά

Την παρελθόντων Κυριακήν επανέκαμψεν εξ Αθηνών, όπου μετέβη ίνα ενεργήσει δια διάφορα εκκενούντα ζητήματα της Ισραηλιτικής Κοινότητος, ο Σοφολ. Αρχιρραββίνος Αβραάμ Στράιμπερ.

12. 9.1926: Περικοπαί εκ του λόγου του σοφολογιώτατου αρχιρραββίνου

Την π. εβδομάδα εγένοταν τα εγκαίνια της αποτεφρωθείσης μικρώς Συναγωγής "Μεδράς" μετά την τελετήν ο Σοφολογιώτατος Αρχιρραββίνος εξεφράστησεν υπέροχον λόγον, ον λυπούμεθα μη δινάμενοι να δημοσιεύσουμεν ολόκληρον, αλλά μόνον τας

εξής περικοπάς:

Ευχής έργον θα ήτο εάν δημοσιεύετο ολόκληρος.

Ποιά είναι η αγάπτη προς Νόμον; (Τορά)

Να εκτελέσωμεν τας διατάξεις αυτού.

Συμμορφούμενοι προς αυτόν, τότε θα εννοήσωμεν τον σκοπόν του Οίκου του Κυρίου και θα εννοήσωμεν την σημασίαν αυτού.

Συνεργόμενοι εν αυτώ και συνδέομενοι πνευματικώς κατά την ώραν της προσευχής, διδασκόμεθα το καθήκον της προς τον πλησίον αγάπτης. Η συναίνιθσης αυτή, φερει την ειρήνην, την ευσπλαχνίαν προς τους πάσχοντας, την αδελφότητα και την φιλίαν μεταξύ των πιστών, απομακρύνεται δε αφ' ημών παν μίσος και πάσα αντίθεσις.

Ιδρύοντες Συναγωγήν, δεν κτίζομεν εκ λίθων νεκρών, αλλ' αναλογιζόμενοι το εσωτερικόν του ναού και το πνεύμα το οποίον ευρύσκεται εν αυτώ, καθιστώμεν τούτον ελεγχτήν των ανομιών μας. Άλλα το αυτό πνεύμα οφείλομεν να εγκαταστήσουμεν εν τω οίκων μας, όπως διαδοχώς ελέγχομεν τας πράξεις μας.

Εκφράζοντες το αίσθημα και την θέλησην ημών, εις πληθυντικόν, συνδυάζομεν το εγώ μας, μετά του εγώ των αδελφών μας, όχι μόνον των εν Ισραήλ, αλλά και των ανηκόντων εις την ολότητα της ανθρωπότητος.

Ο Ναός είναι οίκος προσευχής παντός ανθρώπου, ως είτεν ο Ησαΐας, "ο οίκος μου, οίκος προσευχής κληθήσεται της οικουμένης".

Εν τέλει ο σοφ. ανέφερεν δια τους εργασθέντας και συνεισφέροντας προς ανέγερσιν και διακόπησιν της Συναγωγής... Πρόγιατε τα ονόματα αυτών είναι αξέια να γραφούν εις αναμνητικήν πλάκαν.

Άλλη η επί του λίθου εγχάραξεις, επί εγχάραξεις επιφανείας. Επιθυμώ όπως τα ονόματα των ανδρών τούτων εγχάραχθωσί εις το βάθος της καρδίας ημών, όπως πάντοτε ευγνωμονώμεν και σεβόμεθα αυτούς δια τας καλάς των πράξεις.

2. 3.1927: Γαβριπλ Λεωντίσηνς

Γόνος μιας εκ των καλύτερων Ισραηλιτικών οικογενειών της Κερκύρας, έτυχε να ίδη εις ηλικίαν 25 ετών καταστρέφομενο οικονομικώς τον πατέρα του. Εις τον αγώνα περι υπάρχειως της ζωής υπερχεράωθη να εισέλθει εις τινα εμπορικόν κατάστημα ως υπάλληλος, επί 12ετίας ενσυνείδητα και πιστότατα εκτελών τα καθήκοντά του εκέρδιζεν τα του βίου, ουδέποτε εμεμψιμοίδισεν εναντίον της εμμαρένης, με μεγάλην απάθειαν τυνεμορφάθη προς την νέαν κατάστασιν.

Άλλα δια να δοκιμασθεί ο χαρακτήρα του έπερπετε και άλλας δοκιμασίας να υποστεί. Οι πόλεμοι, η ανώμαλος κατάστασις επεδράμαν και το εμπορικόν που τον τροφοδοτούσε, χάριν οικονομίας, ευρέθη εις την ανάγκην να τον απολύσει εκ της υπηρεσίας.

Και με την καρδίαν γιομάτη πόνου ευρέθη προ δευτέρου ναυαγίου, ζητούσε σανίδα σωτηρίας. Η τιμιότης του, το συστατικό αυτό, που δεν ήτο δυνατόν να χάνει ποτέ, ευρέθη άλλος έμπορος να τον προσλάβει εις την υπηρεσίαν και ο έμπορος αυτός προ πάντων ήτο άνθρωπος - εύκολον να ήτο αστείον της τύχης. Δύο τρία χρόνια, δεν ήτο υπάλληλος, εις το κατάστημα αυτό, αλλά νουκοκύρης με όλην την σημασίαν της λέξεως, εξουσίας μίαν νέαν ζωήν.

Τύχη, διατί τύχη, πάντα το αυτό πρόσωπο διαλέξει να δοκιμάσεις:

Ο ιδιοκτήτης του καταστήματος πέθανε και οι κληρονόμοι, κατοικούντες εις τα ξένα, εθεώρησαν καλό να κλείσουν το κατάστημα αυτό.

Βρέθηκαν φίλοι και γνώριμοι τον συνέδραμον ίνα αποκήσει ένα δικό του μαγαζί, επάλεσεν με καρτεριάν και πίστην. Είχεν σχεδόν επικράτησε, μπορούσε να ζησει άνετα. Η ψυχή του άλλη και αμόλυντη ήτο από αυτές που δεν λυγίζουν εύκολα, θα αντείχει ακόμη εις τας αντιξότητας της τύχης.

Η καρδία; η καρδία άμως, φθαρτή και υλική εκόπασε... είκο-

σι δύο ημέρες έφθασαν ασθενείας και υπέκυψαν εις το μοιραίον.

Από την ψυχήν του μας ἐμεινεν το παράδειγμα της αντοχής και καρτερίας.

Αιωνία σου η μνήμη.

N.K.

24. 4. 1927: Ξέναι δημοσιεύσεις

Περί την Ισραηλιτικήν Κοινότηταν

Μία κίνησις όλως διόλου ασυνήθης παρετηρήθη την παρελθούσαν εβδομάδα μεταξύ των Ισραηλιτών ομοθρήσκων μας. Ούτοι από επών ήδη εφύπαττον εις την καρδίαν των τον πόνον τους εναντίον εκείνων οι οποίοι, έλαχιστοι τον αριθμόν, διαρκώς και από συστήματος ενοχλούν και προξενούν πράγματα εις την Κοινότητά μας. Εναντίον εκείνων οι οποίοι ενοχλούν εκείνους που τόσο αφιλοκερδώς και με τόσον ενδιαφέρον εργάζονται δια το καλόν της Κοινότητάς μας. Εξανέστη την προπαρελθούσαν Παρασκευήν όλη η Κοινότης και εμπράκτως απέδειξεν την αγανάκτηρίν της εναντίον εκείνων, οι οποίοι από συστήματος προβάλουν εμπόδια εις τους τόσουν πατριωτικώς διοικούντας την Κοινότητά μας. Ενώ τουναντίον ώφελον να τους είναι ευγνώμονες και ώφελον να τους είναι αρωγοί.

Την παρελθούσαν όμως εβδομάδα οπότε εις από τους εις τα πέντα δάκτυλα μιας χειρός μετρουμένους ετόλμησε να τυπώσει κατά ερωτήματα σχετικώς με τον Σοφόλογ. Αρχιραββίνον μας, ο οποίος τόσουν είναι αγαπητός και σεβαστός εις όλην την Κοινωνίαν μας, δεν ερχατήθησαν πλέον και την παρελθούσαν Παρασκευήν ίδωμεν την Κοινότητα όλην κραυγάζουνταν και θέλουσαν να βάλει αυτή εις την θέσιν τους εκείνους οι οποίοι ενοχλούν την Κοινότητά μας, διότι αυτή ηξιώθη επιτέλους μετά από τόσα έτη να αποκτήσει αρχηγόν ενά των καλυτέρων μαθητών και αριστούχων ενός των διασημοτέρων Εβραϊκών Πανεπιστημίων της Ευρώπης, και ο οποίος είναι παγκοίνως γνωστόν ότι δεν ανέλαβε την αρχιραββινιακήν έδοσαν της Κέρκυρας ειμι μόνον δια λόγους ιδεαλιστικούς. Εξανέστη λέγοντεν η Κοινότης μας εναντίον εκείνων οι οποίοι δεν εμπιπορούν να βλέπουν τον Σοφόλο. Αρχιραββίνον μας νινθήμερον εργάζόμενον προς εξύψωσιν του θρησκευτικού αισθήματος και δια την μόρφωσιν του ποιμνίου του.

Όλοι μας γνωρίζουμεν πόσον αυτός μονος εκποιάσεν δια την ίδρυσιν του ελληνο-εβραϊκού δημοτικού σχολείου της Κοινότητάς μας, εξαναγκάσας όλους τους ομοθρήσκους όπως φοιτήσουν και συγκεντρώσουν τα παιδιά τους εις το σχολείον όπου ήδη ως Έλληνες εβραϊόπαιδες ελληνοπρεπώς μορφούνται. Και ενώ κατά την άφιξιν του Σοφόλο, Αρχιραββίνον μας εις το τότε σχολείον της Κοινότητος εφοίτων 30 μαθηταί, ήδη φοιτούν 230.

Διατί λοιπόν αυτή η πολεμική εναντίον του Σοφόλο, Αρχιραββίνον μας;

Ιδού όμως ότι εις απάντησιν εκείνων των ολίγων, οι οποίοι ζητούν την αντικατάστασιν του ήδη αρχιραββίνου, δια τελειοφοίτουν άλλου, δεν γνωρίζουμεν τίνος Πανεπιστημίου, η Κοινότης όλη, ως εις άνθρωπος μετά τον εστερειόν της Παρασκευής συναθροούσθεντα εξ όλων των Συναγωγών εις τον Ναόν όπου εκάλησετο ο Σοφόλος. Αρχιραββίνος, διεδήλωσε προς αυτόν δια τρόπου συγκινητικώτατου την αγάπη του και τον σεβασμόν

προς εκείνον, ο οποίος τόσον από άλλας μεγαλυτέρας και σπουδαιοτέρας Κοινότητας της Ευρώπης ζητείται, και ο οποίος δεν έφυγεν ακόμη διότι πονεί εκείνους υπέρ των οποίων τα πάντα εθυμίασεν.

Κέρκυρα 12.4.1927

"Ιεσουΐζονταν"

"Σ.Κερκύρας": Νομίζουμεν ότι είναι καιρός πλέον να πάμονυν αι διενέξεις, τα μίση και τα πάθη τα οποία από πολὺν καιρόν μαστίζουν την Κοινότητα και την παρουσιάζουν εις αυτήν την τραγικήν κατάστασαν. Αντη η διαίρεσις είναι κακή. Και άλλοτε εγράφαμε ότι εκτός του θρησκευτικού προσδιοισμού της η Ισραηλιτική Κοινότης Κέρκυρας έχει και το αγαθοεργόν. Εγκληματούν ασυγχώρητα και τα δύο στρατόπεδο με την τακτικήν την οποίαν τηρούν και η οποία τακτική πίπτει εις βάρος αναξιοπλούντων τριτών, δηλαδή γέρους, χήρες, ορφανά και εν γένει εκείνους που η μοιρά τους προωρίσε να έχουν ανάγκη προστοσίας.

Ελάτε εις τον εαυτό σας. Αποτινάξετε τα πάθη τα οποία τυφλώνουν τον άνθρωπον και συσκοτίζουν την διάνοιαν. Σκεφθείτε ως άνθρωποι λογικοί ποιος είναι ο προσρομός σας και ποια καθήκοντα έχετε ως κοινωνικοί άνθρωποι.

Είναι καιρός να τεθούν οι επιτήδειοι, οι παρασκηνιακώς και εκ του αφανώς εργαζόμενοι εις την θέσιν των, τόσον οι λιμανιζούντες τους διεύθυντοντας τα της κοινότητος, όσον και οι ερεθίζοντες τους εξ ιδεολογίας αντιπολιτευούμενος.

Εάν εκλείψουν οι παράσιτοι αυτοί η Κοινότης θα απαλλαχθεί εφιάλτουν υπό τον οποίον καταδιώκηται.

Διακρίνομεν άτομα τόσον εις την διοικούνταν επιτροπήν σούν και εις την αντιπολιτευούντας τα οποία όχι μόνον αι οικογενειά των αλλά και αυτοί ούτοι ήλθον πάντοτε επίκουροι και αρωγοί εις οιανδήποτε περίστασην της Κοινότητας.

Διατί να θριαμβεύσουν οι επιτήδειοι;

I.I. Βεντούρας

29. 5. 1927: (Η 63η Επέτειος της Ενώσεως των Ιονίων Νήσων με την Ελλάδα)

Και εις τον καθεδρικόν ναόν της Ισραηλιτικής Κοινότητος το Σάββατο τον ετελέσθη δοξολογία, η συναγωγή εξόχως διακοπμένη ήτο πλήρης πιστών, εις την εμπροσθίαν πρόσοψιν του κτιρίου ήσαν αναπεπταμένα διο παμμέγιστα σημάια, ελληνική και σιωνική. Ο Σοφολογιώτας Αρχιραββίνος κ. Αβραάμ Στραϊνέβεργ απήγγειλεν εκ χειρογράφου, ελληνιστή, το ακόλουθον διδακτικόν και επικαιρούν λόγον. Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Σοφολογιώτας Αρχιραββίνος από την πρώτην ημέραν που ανέλαβεν την Αρχιραββινιάν Κερκύρας δεν παραλείπει ευκαιρίαν να εκδηλώσει τα φιλελληνικά του αισθήματα.

Ο λόγος του Αρχιραββίνου

Αδελφοί μου

Σήμερον έχομεν εορτήν, την εορτήν της ελευθερίας, εορτάζομεν δια την ελευθερίαν της νήσου ταύτης της οποίας από αιώνων είμεθα αφοσιωμένοι πολίται. Εορτάζομεν δια την ελευθερίαν της νήσου ταύτης μετά της μητρός και αγαπητής μας Ελλάδος, δια την οποίαν τόσο αίμα εχύσαμεν διότι τούτο είναι

Εβραίος από παλιό αλμπουρ

και καθήκον τημών των Εβραίων να προσφέρομεν και την ζωήν μας ακόμη με αυταπάργησην υπέρ της χώρας εις την οποίαν μας έφερεν ο άγιος Θεός.

Τόύτο είναι γεγοριμένον εις το Ταλμούδ των Κετουβάθ ότι ο Θεός ώραισε τον Ισραὴλ διὰ του προφήτου Ιερεμίου (χερ. 29 παρ. 7) να αγαπά και να ζητεί την ειρήνην της χώρας όπου αυτός τους προόδιος να ευρίσκονται και να προσεύχονται πρὸς αυτόν, υπὲρ της χώρας ταύτης.

Δεν αρχεῖ μόνον κατά την εορτήν ταύτην να εορτάσομεν και να χαρώμεν, ἀλλὰ πρέπει η εορτὴ αυτῆς να μας κάμνει να ζητάμεν πάντοτε το καλόν της ωραίας ταύτης πατριδός μας. Ούτος είναι και ο σκοπός μας ιστορικῆς επετείου, δηλαδή να επαναφέρομεν εἰς την μνήμην μας παλαιά γεγονότα, ίνα εξ αυτῶν διδαχθώμεν διὰ το μέλλον, όπως είναι γεγοριμένον εἰς το Δευτερονόμιον (χερ. 32 παρ. 7). "Ἐνθυμηθείτε τας αρχαίας ημέρας, συλλογισθείτε τα ἑτη πολλῶν γενεῶν". Ας ενθυμηθῶμεν λοιπόν και ημεῖς την ημέραν της ενώσεως των Ιονίων Νήσων μετά της μητρός μας και ας διδαχθῶμεν εξ αυτού να εργαζόμεθα κάποτε διὰ το καλόν της Ελλάδος η οποία τόσον υπέφερε με τους τελευταίους πολέμους.

Ημεῖς οι Εβραίοι ἔχομεν πολλάς ομοιότητας με την ελληνικήν φυλὴν και τον Ελληνικὸν πολιτισμόν, όπως ο Ελληνικός λαός είναι σεβαστός εἰς όλον τον κόσμον διὰ τον αρχαίον του πολιτισμόν (ο παγκόσμιος τοιούτος από τον Ελληνικὸν πολιτισμόν προήλθεν) και όπως η πνευματικὴ αυτῆς δύναμις τὸν ἐσώσει κατά τους χρόνους της Τουρκικῆς δουλείας, ούτω και ημάς τους Εβραίους ο πολιτισμός και η μεγάλη πνευματικὴ δύναμις του Αγίου Νόμου μας ἐσώσει και μας διετήρησε εἰς το Γκαλούν (διασπορά) περισσότερον από 2.000 ἑτη και διὰ τούτο ημεῖς οι Εβραίοι αισθανόμεθα περισσότερον παντός ἄλλου την σημασίαν της σημερινῆς εορτῆς, και με την καρδιὰν μας χαιρόμεθα και ευχόμεθα υπὲρ της Ελλάδος ειρήνην ομόνοιαν και παν καλόν Αμήν.

17.7.1927: Έχω δίκαιον;

—Ολοι οι περὶ την Ισραηλιτικήν Κοινότητα επιθυμούν να την ανυψώσουν και κοπιάζουν να την φέρουν εἰς την εμπρόπουσαν αυτῆν θέσιν.

Από τον Πρόεδρον ἔως το κατώτερον ἄτομον της Κοινότητος μίαν προσπάθειαν παρατηρούμεν, ἡ μᾶλλον ἔνα ὄνειρον τρέφουν, πως η Κοινότης είναι δυνατόν να ανεύξει την παλαιάν ησυχίαν και γαλήνην.

Ο Σοφολογιώτατος Αρχιραφβίνος από την πρώτην ημέραν της εδώ αφίξεως και εγκαταστάσεως του, εμελέτησε επισταμένως τα Κοινότητος ἔνα πρόγραμμα ευθύς αμέσως δέγνωσεν ότι σοβαρὰ ζητήματα δεν υπάρχουν διὰ να δικαιολογηθεῖ η παραθρονημένη ἔχθρα και σχίσματα μεταξὺ των κοινοτῶν και συνεπώς ἥλθεν εἰς το συμπέρασμα ότι ο Σατανάς είναι που επικρατεῖ της καταστάσεως. Απέδωκεν την ισχύν του ταύτην εἰς το ότι οι πιστοί από πολὺν καιρούν παρημέλησαν τα κληροδοτηθέντα παραγγέλματα των πατέρων των.

Ἐκτοτε επέδασαν δύο ολόκληρα ἑτη. Δυστυχώς το ζήτημα της ειρηνεύσεως της Κονότητος δεν επετεύχθη περιστασμοὶ διαταράττουν την πρόοδον και αναπτύξειν της.

Ἐνα ερώτημα υποβάλλομεν ευσεβάστως εἰς τον Σοφολογιώτατον Αρχιραφβίνον: Επρόσεξε ποτέ ἔνα ἄτομον του οποίου η δράσις είναι πολὺν ὑπόπτος;

Τον βλέπομεν, ενώ ομολογούμεν ότι όλοι της Κοινότητος τον αποφεύγουν, με σατανικὸν τρόπον να σφηνώνεται εἰς οποιονδήποτε ζήτημα αναφανεῖ εἰς την Κοινότητα και καταφέρονται ούτως ὥστε εάν δεν είναι αυτός εἰς το μέον κανένα ζήτημα δεν είναι δυνατόν να λυθῇ. Και με αυτήν την τακτικήν το υποκείμενον αὐτῷ με την δράσιν του σκεπάζει όλους.

Εἰς τον μάνα που ζούμε τα μεταφυσικά πολλοὶ δεν τα προσέχουν, οι περισσότεροι είναι υλισταί· διατί Σοφολογιώτατε δεν συμμορφώνεθε με το πνεύμα της εποχῆς και δίψετε την προσοχήν σας περισσότερον εἰς τα ανθρώπινα;

Τα μέλη της Κοινότητος πολλάκις εἰς τας εκλογάς τον κατε-

Συναγωγὴ Κέρκυρας περίπου το 1930

ψήφισαν, ποτέ δεν του ἐδωσαν το δικαίωμα να τους αντιπροσωπεύσει, εξάλοφον τον διακρίνον με το επίθετον Ασμοδαίον.

Σατανᾶς καὶ Ασμοδαίος καὶ οι μεταψυκτοὶ παραδέχονται ότι ἔχουν κάποια συγγένεια και ομοιότητα.

Είναι αδύνατον να τεθεί εἰς την θέσιν του ἐνως ἀνθρωπος; Ο υπειθυνος

14.8.1927: Ο αρχιραφβίνος Κερκύρας

Ο Σοφολογιώτατος Αρχιραφβίνος Κερκύρας ανεχώρησε δι' Ιάννινα πρὸς επίσκεψιν της εκεί Κοινότητας.

27.9.1927: Ρος Ασανά

Νέον ἑτος. Η φύσις αναγεννάται και οι ημέτεροι συμπτολίται Ισραηλίται εορτάζουν σήμερον την αρχὴν του νέου θρησκευτικού των ἑτους. Τους ευχόμεθα όπως το νέον ἑτος γίνεται απαρχὴ νέας ζωῆς και ενός καλλιτέρου μέλλοντος, οι δέ αγώνες του Αρχιραφβίνου των στεφθώσιν υπό επιτυχίας και γενθώσιν αγλαωτέρους καρπούς.

14.11.1927: Κοινωνικά

Ο κ. Δαυΐδ Σαλώμ αργυροποιός και η δ/ν/ς Λίνα Δέντε ἐδωσαν αμοιβαίαν υπόσχεσην γάμου.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Τα στοιχεῖα που παρατέθηκαν, συλλέχθηκαν από τα φύλλα της εφημερίδας "Κέρκυρα", 29.6.1925 ως 29.12.1927. Οι φωτογραφίες που συνοδεύουν το κείμενο είναι από το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος

Εθραϊκαί λέξεις που ο Ρενάν τας εξέλαβεν ως ελληνικάς

ΥΠΟ ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΠΕΡΔΙΚΙΔΟΥ

Kατά το λήξαν συλλογικόν έτος ανέγγων ενώπιον υμών μικράν μελέτην μου υπέρ της γνώμης των νεωτέρων, των δισχυρισθέντων ότι τα εθνικά Χαναναίοι και Φοίνικες είσιν αμφότερα ονόματα ενός και του αυτού έθνους. Κατά τη γνώμην ταύτην το λαός, δότις αυτεκάλειτο δια του πρώτου των ονομάτων τούτων, δι' ου και υπό των περιοικών αυτών λαών εγνωμέζετο, εστίν αυτός ο υπό των αρχαίων Ελλήνων επονομαζόμενος Φοίνικες. Οι σύγχρονοι σοφοί σχέδον είχον εξαντλήσει τας επί του θέματος συζητήσεις παραδεχόντες δεδικασμένον αυτό, ότε ο αιδεσιμώτατος Canon Georges Rawlinson, δια μελέτης, καταχωρισθέσιος εν τω τετάρτῳ τόμῳ της περιφήμου αυτού μεταφράσεως του Ηροδότου (εν σελίστ 238-245) επεχειρήσεις ν' ανασκευάσει τα επιχειρήματα των περὶ τον Κεντρικό και ν' αποδείξει ελλειπείς τας προσαρθρίσας επὶ του αντικειμένου μαρτυρίας και αβέβαια τα επιχειρήματα αυτών. Ότε επεχειρούν ν' ανασκευάσων εν τη μελέτῃ μου εκείνη τας αντιρρήσεις και τα επιχειρήματα του εν λόγῳ σοφού ἄγγλου ησθανόμην εμαυτόν ακατασχέτως φερόμενον πρὸς ἄλλην συγγενή ταύτης μελέτην, την περὶ ταυτότητας Φοινίκων και Φιλισταίων, ήτις, όσω εύκολος η η πρώτη, τοσούτων η δευτέρα αὐτῇ η δυσκολωτάτη μεν καθ' εαυτήν προφανώς δε ανωτέρα των δυνάμεών μου διοτί εν τη τελευταίᾳ ταύτη είχον αντιδρούντας πάντας τους νεωτέρους τους περὶ του θέματος πραγματευθέντας και ὁμάς απεδύθην εις το ἔργον, εν δε τοῖσιν αναγνώσμασι μου κατά το αυτὸν εξέθηκα τους επὶ του θέματος λόγους και τας μαρτυρίας μου, υποσχεθείς, συνεχίζων κατά το ενεστώς έτος, να συμπληρωσώ την μελέτην ταύτην εν τω μέτρῳ των δυνάμεών μου. Εκτός της καθ' εαυτό δι' εμέ δυσκολίας του ἔργου, επήλθε μοι και ἄλλη, η μη εύρεσις εν τη πόλει ταύτη των βιβλίων, δια εἰσιν απαραιτήτως αναγκαία πρὸς συμπλήρωσιν των εκ της ταυτότητος της θρησκείας των Φοινίκων και των Φιλισταίων αποδείξεων της εθνικής αυτών ταυτότητος αφίνων λοιπόν δι' ἄλλην εσπέραν, ἐως ον περιέλθωσιν εις χείρας μου τα ζητηθέντα βοηθήματα, το τελευταίον τούτο μέρος της μελέτης μου, εξετάζω κατά την εσπέραν ταύτην την παραγωγήν και εξῆγησιν των εβραϊκῶν λέξεων, ἀς ο ἄρτι οφ' ημῶν μεταστάς Ερνέστος Ρενάν προσάγει ως απόδειξην της μη σημπτικῆς ἀλλὰ πελασγικῆς καταγωγῆς των Φιλισταίων ισχυριζόμενος ότι αι λέξεις αὗται εἰσίν ελληνικαί, δια δε της επιμείξιας του ημελληνικού λαού των Φιλισταίων μετά των σημιτών Εβραίων παρεπήθησαν αὗται από του Δαυΐδικών ἡδη κρούσην εν τη γλώσση των τελευταίων τούτων. Οι πρώτοι ισχυρισθέντες την πελασγικήν καταγωγήν των Φιλισταίων προστήγαγον πρὸς τοὺς ἄλλοις απόποις και την μαρτυρίαν την εκ των κυρίων αυτών ονομάτων, το μεν Ἀκις προσεγγίζοντες πρὸς το Αγχίσης, το δε Γολίαθ εξηγοῦντες δια του λατινικού Galeatus, οιονεὶ κορυθαίολος. Κατά μέρος τιθέμενον ταύτα, ἀτίνα και αυτούς ο Renan παραδέχεται ως διακινδυνεύμενα, φερό εξετάσωμεν αὐτάς τας εβραϊκὰς λέξεις, ας ο σοφός γαλάτης σπουδαῖως επιχειρεῖ ν' αποδεῖξει καταγωγῆς ελληνικῆς.

*

Tη διδασκαλία των σοφών γερμανών, όσοι ισοδιάκας ιστορίας ἔγραφαν επόμενος ο Epp. Renan ισχυρίζεται ότι από της βασιλείας του Δαυΐδ αρχεται νέα εποχή κοινωνικῆς διαπλάσεως του απάκτου το πρῶτον εβραϊκού λαού, εις ἔθνος και κράτος το πρώτον ἡδη καθεστηκός και οπωσόν συγκεροτημένον υπό διοικητικήν ἐποψιν. Την επί των Κριτών αναρχικήν κατάστασιν, ην συγκρίνει πρὸς την ηρωϊκήν εποχὴν των Ελλήνων, από της βασιλείας του Δαυΐδ διαδέχεται κοινωνική κατάστασις τακτικωτέρα. Η κοινωνική αὐτή βελτίωσις, επελθούσα χάρις εις τας σχέσεις τούτων μετά των Φιλισταίων, κατά τους σοφούς τούτους, μετέχει της κατα-

στάσεως, εν η διετέλουν κατ' εκείνο της εποχῆς οι Αρύας γενεαλογίας Φιλισταίοι· δια τούτο η κατάστασις αὕτη, καίτοι συγκριτικώς πρὸς την προγενεστέραν, ήτις η αρχαϊκῶς πρωτότυπος, εστὶ πραγματικὴ βελτίωσις κοινωνικῆς, διατελεῖ ὡμάς πάντοτε βάρβαρος. Την επί του Δαυΐδ κατάστασιν των Φιλισταίων περιγράφων ο Renan λέγει: "Les Philistins représentent une Gréce primitive et barbare, ce fut ici la première fissure par laquelle l'influence aryenne s'exerça sur Israel" (Histoire d' Israel par E.Renan, tom. II, p.11).

Ο συγγραφεύς ημῶν ουδεμίαν παρὰ τοις σημιτικοίς λαοῖς παραδέχεται πρόσδον άνευ επιδράσεως ξένης φυλής αργίας, ελληνικῆς δηλαδή, και ταύτα ουχὶ περὶ επιστημονικῆς επιδράσεως προκειμένου του λόγου, ἀλλ' απλῶς περὶ κοινωνικοδικητικῆς συγκροτήσεως και παγιώσεως μόνον ως εν τη περιπτώσει ταύτη. Κατά της διδασκαλίας ταύτης του Renan, καθ' όσον αφορά την κοινωνικήν παγίωσιν και πρόσδον διαφόρων λαών Σημιτῶν και Τουρανίων, πρόχειροι αι αποδεῖξεις ἀλλ' όσον αφορά την θικήν και επιστημονικήν πρόσδον, ο σοφός γαλάτης ἔχει συμφρονούντας αὐτῷ πάντας τους τα πρώτα φέροντας επὶ σοφία και δαιμονία διανοία, μηδ' αυτών των της σχολῆς του Spenser εξαιρουμένων. Τα τοιαύτα καίπερ ουχὶ ἀσχετα δόλως πρὸς την μελέτην ημῶν, προσήκοντα δε κυρίως εις τον κλάδον των ανθρωπολογικῶν και κοινωνιολογικῶν σπουδών, αφίμη αλλοιος: σπεύδω λοιπόν δομομάις εντός των ορίων, τον αναγνώσματος μου της εστέρας ταύτης. Δια των ολίγων τούτων κατεδέληθη ο λόγος της σπουδῆς του Renan, δι' ον ου μόνον παρεδέχατο την εξ ελληνικῆς φυλής καταγωγήν των Φιλισταίων, αποδεχόμενος τα προς τούτο επιχειρήματα των προ αυτού, ἀλλά και νέα προσήγαγε τοιαύτα εις της γλωσσολογίας. Τα τελευταία ταύτα επιχειρεῖ ν' ανασκευάσω την εσπέραν ταύτην.

*

Hλέξις Φαρβάρο, λέγει ο εν λόγῳ σοφός, η απαντώσα εν βιβλίῳ Α' των Παραλειπομένων (κεφ. 23, παρ. 11), ήτις υπὸ ἄλλον τύπον Φαρούρ εύρηται και εν Βασιλείῳ Δ' (κεφ. 23, παρ. 11), τυγχάνουσα τέως ανεξήητος εστίν αυτὴν η ελληνική λέξις περιβολος. Την λέξιν ταύτην οι Ο' εν μεν Παραλειπομένων Α' ημήνευσαν δις εν τω αυτῷ εδαφίω δια του διαδέχομενοι, λέξεως ὡλως αναρμότου πρὸς την ἐννοιαν του χωρίου, εν δε Βασιλείῳ Δ' (ως ανωτέρῳ) αφήκαν ανερμήνευτον, γράψαντες Φαρουρεῖ. Εκ της τελευταίας ταύτης περιοτάσεως μανθάνομεν ότι ο ορθότερος της λέξεως τύπος εστὶν ο Φαρούρ. Ο Ιερώνυμος ημήνευσε cellulas (=κελλία). Ο Renan, πρὸς τον σκοπόν αυτού προσδοποιών, δημιουργεὶ και τρίτον τύπον της αυτῆς λέξεως Φαρούρ, πλησιέστερον πρὸς το ελληνικόν περιβολος. Ο κατά τον Ρενάν τρίτος ουτος τύπος εστὶν ανίπαρκτος, διότι ο Gesenius, ο κορυφαῖος των εβραϊστῶν, αγνοεὶ αὐτόν. Της λέξεως λοιπόν ταύτης ουσῆς ακαταλήπτου, διάφοροι διαφόρους προέτειναν εἴηγήσεις. Ο ρηθεὶς Gesenius φρονεῖ ότι εστὶ περιστή φερβάρ, σημαίνουσα εν τη τελευταίᾳ ταύτη γλώσση δωμάτια εἶσχοικά (sumpter-House) περὶ ναόν κείμενα, οιονεὶ πρόθυρα του ναού. Κατά ταύτα του Γεζενίου, η εμηνεία του Ιερωνύμου, δια του cellula καλώς ἔχει ούτως τως εμηνεύσουσαν και οι φαβίνοι (βλέπε Thesaurus εν σελ. 1123). Οι ἄγγλοι, εν τη παραδεδεγένη, ως λέγουσιν ούτοι, τελευταία μεταφράσει, ημήνευσαν δια του suburbs, δηλαδή προσάστεια, όπερε ουδόλως αρμόζει πρὸς την έννοιαν αμφοτέρων των χωρίων της Γραφῆς, εν οις απαντά. Κατά ταύτα, η υπόθεσις του γάλλου σοφού εστὶ τόσον ἀπόποις, ώστε φρονώ ότι, ἀνευ περαιτέρω εξετάσεως, δινάμεθα ν' απορριψωμεν αυτήν. Επὶ τούτοις παραποτέρητον ενταύθα ότι πρόκειται περὶ λέξεως ελληνικῆς εισαγθείσης εν τη εβραϊκή εις της μετά των Φιλισταίων επιμείξιας. Δέον λοιπόν η ελληνική αὐτή λέξις να ου μόνον σημασίας,

αλλά και μορφής, ην έπρεπε να έχει η ακατέργαστος, και, δυνατόν ειπείν, ημιαργία γλώσσα των Ελλήνων της Κ' π.Χ. εκατονταετηρίδος, διότι, ως απέδειξα εν προηγουμένοις αναγνώμασί μου, οι Φιλισταίοι από της εποχής εκείνης εινίσκονται εν Παλαιστίνη. Προ του εικοστού λοιπόν π.Χ. αιώνος πρέπει ν' απεσχισθησαν του ελληνικού φυλετικού κομού, αλλ' ο σχηματισμός της λέξεως περιβόλος εστίν ίσως μεταγενέστερος και της δεκάτης αυτής εκατονταετηρίδος, διότι η σημασία της λέξεως, οίαν θέλει αυτήν ο Renan, ούτε επί της εποχής των κυκλικών υπήρχεν. Όταν την γλωσσολογίαν τις επικαλήται επικουρον προς απόδειξιν ιστορικού τινός γεγονότος, αλλά συμβολή οία η εκ της σχεδόν ομοφωνίας των λέξεων φραμπάτρο και περιβόλος, ευλόγως δύναται, να κριθεὶ σύνινος βοήθεια. Μεταβιώνειν νυν εις την εξέτασιν άλλης λέξεως, ης την μαρτυρίαν επικαλείται επίσης ο αυτός σοφός.

*

H ελληνική λέξις λέγει, πάλλαξ, παλλακή, παλακίς, δια των Φιλισταίων επίσης εισέφροσεν εν τη εβραϊκή, εν η η παλακίς καλείται peleges. Η λέξις αυτή, συνεχίζει ο αυτός, εύρηται από των αρχαιοτάτων χρόνων και εις τας άλλας σηματικάς γλώσσας ταύτην έχουσα την σημασίαν. Έκ της περιστάσεως ταύτης ωφελε, νομίζω, ο σοφός ανήρ να παρατηθεῖ της αποδείξεως ταύτης· εάν δια της θύρας των Φιλισταίων εισήλθεν η λέξις εις την ευβραϊκήν, δια τίνος εισήλθεν από των αρχαιών χρόνων εις τας άλλας σηματικάς γλώσσας; Το σηματικόν πελεγές εστίν οντί απλούν αλλά παράγωγον οματικόν εκ της πεγάλ. ορήματος, όπερ δύναται βινείν, εσχηματίσθη δε, όπως τα πλείστα των ομητικών εν τη εβραϊκή, εκ του αναγραμματισμού της ρίζης του ορήματος· εκ τούτου ελήφθη και της αραβικής σίλκη περί ου ἀλλοτε εσημείωσα τα δέοντα. Το ορήμα απαντά εν Δευτερονομίῳ κερ. 28 παρ. 30 μετά της μασοριτικής σημειώσεως (Kativ lo Ketim)= γέγραπται, αλλά μη αναγίνωσκε, δια το αισχρόν του σημανούμενου. Διάφορα τούτου τα ελληνικά Παλλάς και Πάλλαξ, εξ ου και το καθ' ημάς παλληράρι, σηματικής και ταύτα προελεύσεως. Τα ονόματα της θέας: Παλλάς Αθήνη, αμφότερα εισί σημιτικά, δυνάμενα =η παρθένος Επιστήμη γνωστόν τανύν εγένετο δια των νεωτέρων μελετών των σοφών ότι η Αθηνά εστι σημιτική θεότης Essana όπερ δύναται = η Επιστήμη· εξ ου και τα της αραβικής janaat =τέχνη, επιστήμη Arsenal Dair Sanna(ο καθ' ημάς Ταρρούνας) = οίκος επιστήμης· κατά παροφθόρων προφοράς και ορθογραφίας. Έκ της παραγωγής της λέξεως πελεγές και του σημανούμενου αυτού προφανές παντί ότι εκ της φοινικικής γλώσσης εισέφροσεν η λέξις εις την ελληνικήν και οινή εις ταύτης εις εκείνην, ως ισχυρίζεται ο σοφός Renan. Έκ του Ιερεμίου (εν κεφαλ. Γ'. παρ. 6) μανθάνομεν ότι οι Φοινικες κλεπτοντες κοράσια των Εβραίων και των άλλων λαών της Συρίας επώλουν ταύτα τοις Έλληνοι. Δια του αισχρού τούτου εμποδίουν ου μόνον η λέξις παλλακή, παλακίς (πελεγές) εισέφροσεν εν τη ελληνική, αλλά και πλείστα άλλα σημειτικά σχέσεων των δύο φύλων. Ούτως εκ σημιτικής λέξεως γεμα δυνάμενον: συνέρχεσθαι επί το αυτό, θέν αι αραβικαί λέξεις tzoupaaiē = συναναστροφή τζαμί μέρος συναθροίσεως, amel-gemta, εξ ου των αλγιμωτών amalgame, εσχηματίσθησαν εν τη ελληνική τη γάμος και τα συγγενεί τούτου. Επίσης εκ του εβραϊκού αχαρ ελήφθη το αγαπώ, αγάπη, και εκ του σημιτικού επίσης = Κις έλκει την καταγωγή αυτού του κίσθος, την αυτήν έχον εν αμφοτέραις ταις γλώσσαις σημασίαν. Ανάλογόν τι συνέβη και εν τη αγγλική, εν η αι τοιούτων σχέσεων σημαντικά λέξεις εισέφροσαν, ευνόητον πως, εκ της γλώσσης των Αθηγάνων. Προφανώς λοιπόν σφάλλει και ενταύθα ο Renan ούτις, προς υποστήμενην της αυτής θέσεως, σημειοί και ετέραν αρχαίαν εβραϊκήν λέξιν την maheleth δυναμένην μάχαιρα, ην, αγνώ, διατί, αντί να σημειώσῃ, όπως πράττει πάντοτε, δι' εβραϊκών χαρακτήρων, σημειοί αυτήν δια λατινικών, ούτως ώτε διαφεύγεται η ανάγνωσις αυτής εις το μεκέρα, προσεγγίζουσα ούτω φωνητικώς το ισοδυνάμω ελληνικών μάχαιρα, αντικαθιστά δε ούτω αυθαιρέτως το (λάμεδ) δια του (rech),

όπως, ως ανωτέρω ανέφερα, έπραξεν, αντιστρόφως όμως, εις την λέξιν φαρούρ και περίβολος. Αλλητές ότι εν τη νεωτέρᾳ ελληνική γλώσση το λ εναλλάσσεται πρός το ο κατά τινας τοπικάς προφοράς, ως εν Χιώ, αλλ' ούτε εν τη αρχαία ελληνική ευθράν σε ούτε εν ταις σημιτικαίς γλώσσαις την εναλλαγή των δύο τούτων γραμμάτων· άλλως τε και η εναλλαγή αυτή ουδόλως βιοθεί την υπόθεσιν του μακαρίου σοφού, διότι η εβραϊκή λέξις μασχελέθ, πληθυντικώς μασχελώθ, εστίν όνομα ομητικόν εκ του (άκελ) ορήματος παραγόμενον, ομοφώνου και συνωνύμου του αραβικού άκελ, όπερ δύναται τρώγειν: σημιάνει λοιπόν αραβικός, η λέξις μασχελέθ το τρώγον όγκανο, το καταστέρον μεταφορικώς την μάχαιραν ούτως απαντά εν τη εβραϊκή το ξίφος τρώγει αντί σφάζει. Το ξίφος κυριολεκτικώς εν τη εβραϊκή ομηρώνας τη αραβική ονομάζεται σεκίν η λέξις μασχαλέθ μεταφορικώς αντί μαχαίρας απαντά εν Γενέσει κεφ. 22 παρ. 6 και 10, και εν βιβλίῳ κεφ. 19 παρ. 29· παντού δε άλλον εκφέρεται δια των λέξεων σεκίν ή χάρματα: αλλά πρός Θεού! ποίαν σχέσιν δύναται έχειν το ομητικόν τούτο μασχελέθ πρός το ελληνικόν μάχαιραν, μάχην, μάχομαι; Εαν υπαρχῃ συγγένεια τις μεταξύ τούτων, τότε οι Έλληνες έλαβον παρά των Σημιτών την λέξιν, όπερ αδύνατον, τολμώ ειπείν, διότι του μασχελέθ μόνον ποιητικώς εγένετο χρήσις εν τη εβραϊκή οι δε Έλληνες παρέλαβον μεν δια των Φοινίκων πολλάς ομητικάς λέξεις, αλλ' εκ της συνήθους ομιλούμενης γλώσσης και ουχί εκ ποιητικών μετωνυμίων.

*

A κολουθών ο αυτός την σειράν των σφαλμάτων τούτων, ασυγγνώσων δι' ανδρά σοφώτατον οιος επύγχανεν αν ο Renan, εν τόμῳ Β', σελίδη 33 της Ιστορίας αυτού του λαού Ισραήλ, σημειοί ετέραν λέξιν εβραϊκήν, την λισκά ισχυριζόμενος ότι και αύτη εκ της ελληνικής λέξεως λέσχη ελήφθη. Παρά το ειωθός αυτό, και την λέξιν ταύτην σημειοί δια λατινικών αντί των εβραϊκών χαρακτήρων. Η λέξις ουδόλως εστίν αρχαία εν τη εβραϊκή, ανήκει δε εις τον παρακαμάζοντα εβραϊκόν κατά τους ραβίνους, λίαν αρμοδίους δικαστάς εν τη περιστάσει ταύτη, απαντά δε και καθ' έτερον τύπον Nichka έστι δε και αυτή σηματικόν σημιτικόν κατά την συνήθη εν τη εβραϊκή μεθόδον δι' αναγραμματισμού εκ του ορήματος σέκιν, όπερ μετά της αυτής σημασίας και ορθογραφίας εινόρηται εν τη αραβική σεκίν, δυνάμενον κατοικείν. Η λέξις λοιπόν Nickha ή Lichka σημιάνει ως καλώς εσημείωσαν οι εβραΐσται λεξικογράφοι, κατοικήστον, χυρίως οικίσκον, άπαξ δε μόνον παρ' Ιερεμία εν κεφαλαίῳ 36, παρ. 12, μέγαρον βασιλικόν· ποία λοιπόν η σχέσις της γνωστής παραγωγής σημιτικής ταύτης λέξεως πρός το ελληνικόν λέσχη, όπερ εκ του λέγω εσχηματίσθη; Δι' ομοίων ανεμωλίων συνεχίζει ο κριτικός ιστορικός, υποστηρίζων ότι το εβραϊκόν μεκινέ εστίν η ελληνική λέξις μηχανή. Οι εβραΐσται όμως, καθώς και τας προηγουμένας, παράγοντοι ταύτην εκ του ορήματος κονν, όπερ σημιάνει προσετοιμάζω, οιονει το παρασκευθάρων όγκανον. Την παραγωγήν ταύτην καλώς γνωρίζων ο Renan ισχυρίζεται ότι οι μασορίται κακώς έστιξαν την λέξιν, όπως αισκαλόγησαν την εβραϊκή λέξης μηχανή. Οι εβραΐσται παρασκευήν της προηγουμένης σημειωσίας αποτελείται πάσαν ετυμολόγου τόλμην, εστίν ότι την λέξιν caftor, περί η πολλά εφιλολογήθησαν ενώπιον υψών ότε αι στίξεις των γραμμάτων προσετείθησαν από τον Γ' μ.Χ. αιώνος, η δε ετυμολογική και γραμματική τέχνη της εβραϊκής γλώσσης εστί των νεωτάτων χρόνων έργον. Ό.τι όμως υπερβαίνει πάσαν ετυμολόγου τόλμην, εστίν ότι την λέξιν caftor, περί η πολλά εφιλολογήθησαν ενώπιον υψών ότε αι αιγείνωσαν την περί των ονομάτων της Αιγύπτου μελέτην μου, προσεγγίζει πρός την λατινική capitolum (επιστούλιον ή κεφάλαιον). Ενταύθα προστέχει πάλιν εις την εναλλαγήν των δύο γραμμάτων, αλλ' αντιστρόφως το ρες μεταβάλλων εις λάμεδ. Εν τη περιστάσει ταύτη ωφειλε, νομίζω, ίνα υποδειξη ημίν και την σχέσιν, ην δύναται έχειν το επιστούλιον μετά του γεωγραφικού ονόματος της μητρός πατριδίος των Φιλισταίων, αλλ' ουδέν περί τούτου λέγοι. Προλαμβάνων την εφώτησην, ην δικαίως ηθελε τις απευθύνει αυτώ, πως οι πρόγονοι των Φιλισταίων, οιμιλούντες ελλη-

νικήν διάλεκτον, μετεχειρίζοντο σύναμα και λατινικάς λέξεις, προστίθησαν ότι ο λαός ούτος απεσχίσθη του μεγάλου αρείου εν εποχῇ, καθ' ην Ἐλληνες και Λατίνοι μίαν διελέγοντο γλώσσαν, την πελασγικήν, ης συνέχεια εοτίν η καθ' ημάς αλβανική. Κατά της θεωρίας ταύτης πλείστα όσα δύναται τις να αντιτάξῃ, περιορίζομαν ούμας εις εν και μόνον, δύοτι η εξέτασις των άλλων έξω κείται του θέματός μου, και διότι πολλοί και σοφώτατοι περὶ του αντικειμένου εργαγματεύθησαν, εις ουδέν καταλήξαντες τους πάντας ικανοποιούν συμπέρασμα. Υποδεικνύω λοιπόν ότι ο σοφός Renan, τάντα ισχυριζόμενος, ουκ αισθάνεται αυτόν εαυτὸν αντιπίποντα. Κατ' αυτὸν, η συγγένεια των ονομάτων Φιλιστεῖμ και Πελασγοί εοτίν απίθανος, βεβαίων δε θεωρεῖ την εκ Κορῆτης καταγωγὴν του λαού τούτου αλλ' οι λαοί οι εκδιωχθέντες υπὸ τῶν Ελλήνων εκ Κορῆτης, οι λεγόμενοι Ετεόκρητες, ήσαν τουρανιας και ουχὶ αρίστα καταγωγῆς, ας εκ των ονομάτων των βασιλέων αυτῶν εοτίν ιδείν (Μίνως, οὐός της Κερόσσης, Ραδάμανθυς) και εκ του μύθου του ταύρου και Μινωταύρου επιβεβαιούνται. Περὶ των λέξιν Κεράθη και Κορῆτης ικανά εν τῷ προηγθέντι αναγώσματι μου είπον, καταδεῖξας το ἀπόπον της συγχρίσεως των δύο τούτων ονομάτων. Εν μόνον σφάλμα των αντιγραφέων ίσως της ερμηνείας των Ο' ή και των ερμηνευτῶν αυτῶν οὗτινες εν δυσὶ μόνον χρισίοις το εβραϊκόν Kerethī ἔρχομαν εκληγιστὶ κορῆτες. ήρχεσεν δῶτις παραπείση πάντας, ας ειπεῖν, τοὺς νεωτέρους σοφους εις παραδοχὴν γνώμης αναπολογήτου, καθ' ην οι Φιλισταίοι ήσαν ἀποικοι των Κορήτων, των Ετεοκρήτων δηλαδή, ενώ τουναντίον γνωστόν τυγχάνει ότι ούτοι ἐπέμψαν αποικίαν εις Κορήτην και ἔκτισαν εν τῇ νησῷ πόλιν εις του ιδιου αυτῶν εθνικού ονόματος καλέσαντες Φαλάσα, Φαλάσανδρα. Άλλ' εάν οι Εβραίοι των δαυίδικων χρόνων, κατά την ΙΑ' δηλαδή π.χ. εκπονούνται, εγνωμίζονταν ούτοι ονόματα Κορῆτης και Κορήτη. τι παθόντες, τρεις αύωνας μετά ταύτα οι απόγονοι αυ-

τών επὶ του προφήτου Αιμώς αντικατέστησαν ταύτα δια του Καρπόρο και Κοφτορείμ, ονομάτων ἄτινα αυτοὶ πάλιν οι Ο' ημίμηνεσαν Καππαδοκία και Καππαδόκες; Τανάπαλιν, ο συγγραφεὺς της Γενέσεως γνωρίζει τους προγόνους των Φιλισταίων δια του ονόματος Καφτορείμ ους γενεαλογεὶ από τον Χαμ' ποίησαν εθνολογικὰ μελέται επὶ Δαβὶδ γενόμεναι μετέπεισαν τους Εβραίους συγγραφεῖς ν' αντικαταστήσωσι το Καφτορείμ τούτο δια του Κορῆτης, οἵτινες, κατά το βιβλίον της Γενέσεως πάλιν, γενεαλογούνται από τον Ιάφεθ! Εἰς τοιαύτα περιπτίπουσι σφάλματα και αυτοὶ οι ενδοξότατοι των συγχραφέων, ὅταν, σχηματίσαντες ἀπάξιαν ιδίαν περὶ τίνος γνώμην, ἐστω και απωτάτην, ἔλκουνται ακολούθως παν το πρός τυχόν ως αποδείξιν υπὲρ της ιδέας αυτών ταύτης. Αποδεικνύων ο Renan τους Φιλισταίων ελληνικῆς καταγωγῆς, ανειρίσκει ούτω την προοδευτικήν ζυμήν, ήτις εισελθούσα εν τω εβραϊκῷ φυράματι, εγένετο αιτία της ζυμώσεως αυτών εις έθνος πρός κοινωνικὸν καταρισμόν.

Δια του μικρού τούτου αναγνώσματός μου ικανώς, φρονώ, απεδείξαι υμῖν ότι αι κατά τον Renan ολίγαι εβραίακαι λέξεις, αι θέλει να αποδείξει ελληνικάς, εισι πάσαι καθαράς σηματικής καταγωγῆς, μηδεμίαν σχέσιν ἔχουν πρός τας βεβιασμένων παρατιθεμένας ομοφώνους σχέδον ελληνικάς. Ουδόλως ούμος δια τούτων θέλω και να μειώσω την εν συνόλῳ θεωρίαν του σοφού γαλάτου, δοσον αφορά το στενόν του σηματικού πνεύματος, και την ολιγίστην επίδρασιν, την εξήσκησαν οι Σημίται εις την ανάπτυξιν του καθόλου ανθρωπίνου πνεύματος. Ο Layen και πλείστοι άλλοι εκ των ακρεμόνων της ευρωπαϊκής σοφίας, αντεπεξέλθοντες το πρώτον κατά της ιδέας ταύτης, εν τέλει γνωσματίζονται συνεφώνησαν αυτώ.

(Από το περιοδικό του εν Κωνσταντινούπολει Ελληνικού Φιλολογικού Συλλόγου, τεύχος Μαΐου 1893 - Μαΐου 1984, τόμος ΚΕ')

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

* ΘΕΟΔ. ΑΥΓΕΡΙΝΟΥ - ΑΔ. ΤΣΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ:

Θεσσαλονικικόν 315 π.Χ. - 1985. Το 1985 όταν εορτάσθησαν οι 23 αιώνες της ζωής της Θεσσαλονίκης, κυκλοφόρησαν σχετικά πολλά ειδικά βιβλία - λευκάματα, έγιναν εκδηλώσεις, συνέδρια, εκθέσεις, συναυλίες κ.ά. που κράτησαν έναν ολόκληρο χρόνο, εκδόθηκαν ειδικά γραμματόσημα, καιρό - ποστάλ, αφίσες κ.λπ. 'Όλο αυτό το αφιερωματικό υλικό το επεξεργάστηκαν με υπομονή, μέθοδο και ανεξάντλητη εργαστικότητα οι κ.κ. Αδ. Τσολακόπουλος (Ε.Δ.Τ.Π. του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου) και Θεοδ. Αυγερίνος (ιατρός) και το παρουσίασαν σ' ένα συγκεντρωτικό τόμο, με πρόλογο του λογοτέχνη κ. Γιώργου Κ. Ζωγραφάρη. Ο τόμος αυτός, που αποτελεί ένα λεύκωμα - μαρτυρία, αξίζει να βρίσκεται ως ενθύμιμο σε κάθε βιβλιοθήκη γιατί πρόσκειται για ένα μοναδικό ντοκουμέντο που χρημάτισε στους σύγχρονους ερευνητές αλλά και στους μελλοντικούς μελετητές. (Η διεύθυνση του συγγραφέα κ. Θ. Αυγερίνου είναι: Κρήτης 11 - 54645, Θεσσαλονίκη).

* ΚΩΣΤΗ ΚΟΨΙΔΑ: Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης. Μέσα από τις καρτ - ποστάλ 1886 - 1917. Είκοσι χρόνια χρειάστηκαν γι' αυτή τη συλλογή που δημιούργησε ο κ. Κοψιδάς από επιστολικά δελτάρια η οποία παρουσιάστηκε διυ προφές σε πανελλήνιες εκθέσεις.

Πρόσκειται για καιρό - ποστάλ που απεικονίζουν πανόραμα της πόλης, γειτονιές, μνημεία και άλλα οικοδομήματα, σκηνές της καθημερινής κοινωνικής και θρησκευτικής ζωής των κατοίκων, αλλά και κάποιες προσωπικότητες της εβραϊκής διασποράς.

Μέσα από τις κάρτες διαδραματίζονται γεγονότα τριάντα χρόνων πριν από τη μεγάλη καταστρεπτική πυρκαγιά της Θεσσαλονίκης του 1917 που άφησε άστεγους και 50.000 Εβραίους.

'Οπως σημειώνει ο καθηγητής κ. Ι.Χ. Χασιώτης στον πρόλογο

του βιβλίου, "Ο Κώστας Κοψιδάς δημιοσιοποίωντας τους καρπούς του πολιζόνου συλλεκτικού του μοχθού επιτελεί και μια αληθινή πράξη δικαιοσύνης ἀναντί του στοιχείου εκείνου που με την οικονομική και την πολιτιστική του δραστηριότητα σφράγισε για αιώνες την τύχη και την εξέλιξη αυτής της πόλης".

Μια "Λίστα" της γαλλικής ασφάλειας με Λαρισαίους

Τον καιρό του Δικαιασμού

Στο περιοδικό "Θεσσαλικές Επιλογές" (τεύχος 27, Δεκέμβριος 1988), δημοσιεύθηκε ένας "κατάλογος" που συντάχθηκε κατά την εποχή του διχασμού (πριν από 70 χρόνια) από τις Γαλλικές Υπηρεσίες Ασφαλείας, με "υπότοπους που έπρεπε να εκκαθαριστούν".

Το ντοκουμέντο αυτό που βρίσκεται σήμερα στα αρχεία του γαλλικού Υπουργείου Εξτρεμισμού αποτελεί τημήμα μιας γενικότερης πανθεσσαλικής "Λίστας Κατασκόπων στη Λάρισα" και μαζί και "Λίστα των Επιστράτων και υπόπτων" της.

"Όπως γράφει το περιοδικό:

"Η "Λίστα" έρχεται για πρώτη φορά στο φως της δημοσιότητας και αξίζει να την παραβέβουμε για την ιστορία, αλλά και για τους απογόνους όλων εκείνων που έναν συνταρακτικό καιρό, πολέμησαν και μετέξτιν τους ακόμη, για την Ελλάδα, όπως πίστευαν, ενώ τα νήματα της όποιας δράσης τους, πάντα τα κινούνταν κάποιοι ξένοι "προστάτες"."

* Στα ονόματα της "Λίστας" περιλαμβάνονται και οι παρακάτω ομόθρηποι: Αρβαάμ Κοέν, Μωύσης Μεναχέμ και Ραφαήλ Σαμπετάτη.

Η Εβραία

Kαμιά φορά μαντεύεις κάτι χωρίς να ξέρεις πώς το μάντεψες. Και για να σπρώχεις τον εαυτό σου προς αυτό το κάτι βρίσκεις μια δικαιολογία ασήμαντη αλλά πιεστική.

Θα ήταν τρεις μετά το μεσημέρι. Η Έλσα είχε γυρίσει από τη δουλειά, είχε κάνει ένα κρύο ντους κι ετοιμαζόταν να ξαπλώσει. Η αφόρητη ζέστη της είχε παραλύσει τις δυνάμεις. 'Άλλοτε, όσο ζούσε ο καλός της φύλος, ότι δυσάρεστο και να συνέβαινε της φανόταν ασήμαντο συγχρινοντάς το με την αγάπη την. Τώρα έβρισκε αυτίες να παίδευει τον εαυτό της ακόμα και στον ύπνο της. Εκείνο που τη βασάνιζε περισσότερο ήταν η μονοτονία της δουλειάς της. Φορόταν πως μια μέρα θα τη μεταμόρφωνε κι αυτή σε μηχανή όπως τον προϊστάμενό της και τους συναδέλφους της, που νόμιζαν πως εξακολούθουσαν να είναι άνθρωποι ενώ ο εγκέφαλός τους είχε αδειάσει. Στη θέση του υπήρχε ένας μικρός κομπιούτερ και το κυκλοφοριακό τους σύστημα δίχως άλλο λειτουργούσε με πετρέλαιο. Αφού είχαν πάψει να αισθάνονται την έλλειψη του καθαρού αέρα, της αγάπης, της ευγένειας.

Μόλις είχε βολευτεί στο κρεβάτι θυμήθηκε πως οι ταχυδρόμοι είχαν απεργία και δεν της είχαν φέρει τα περιοδικά της. Πετάχτηκε άρθρα αποφασισμένη, να πάει σ' ένα κοντινό περίπτερο ν' αγοράσει έτιδηποτε να διαβάσει. Ντιθήκε βιαστικά και κατέβηκε στην είσοδο της πολυκατοικίας. Αυτή την ώρα ήταν έρημη. Στάθηκε μπροστά στη γυάλινη εξώπορτα αναποφάσιστη. Ξαφνικά άκουσε πισω της να σέρνουν βαλίτσες. 'Ήταν ο Αμερικανός του έκτου πατώματος. Τις έβγαζε από το ασανσέρ. Ένας γίγαντας με περπάτημα βαρύ σαν του ταύρου και πρόσωπο πλατύ και αδιαπέραστο. Εργαζόταν μερικά μέτρα παρακάτω στην πρεσβεία της πατρίδας του. Είχε εγκατασταθεί αθόρυβα στην πολυκατοικία με τη δεύτερη γυναίκα του μια Εβραία πανέμορφη. Την είχε συναντήσει σε μια χώρα μακρινή στη δίχως αρχή και τέλος περιπλάνηση της μοίρας της κι αμέσως εγκατέλεψε την οικογένειά του και της έγινε να την ακολουθήσει, μαγνητισμένος από ένα πλήθος ένστικτα και πάθη και μια άπειρη συμπόνια που ξεπέδουσαν όλα μαζί, με όλες τους τις αντιφάσεις από τα πονεμένα και γελαστά μάτια της. Στην Αθήνα είχαν αποκτήσει ένα αγορά-

κι, ένα μωρό τόσο γλυκό, λες κι είχαν ανοίξει μιαν αυγή οι ουρανοί κι είχε πετάξει στον πλανήτη μας ένας άγγελος.

'Ωστε φεύγουν. Αναρωτήθηκε η Έλσα. Το είχε καταλάβει, από καιρό αλλά δεν ήθελε να το πιστέψει. Ουτ' εκείνη της το είχε πει για να μην τη λυπήσει.

- Φεύγετε, ωράτσης τον Αμερικανό με κομμένη ανάσα.

- Ναι, είπε.

- Σήμερα;

- Τώρα.

- Κι η γυναίκα σας;

- Σε λίγα λεπτά θ' ανέβω να την πάρω. Πρώτη φορά της χαμογελούσε. Μέσα από τα χονδρά χεύλη της ξεσκεπάστηκαν τα ολόσπρια τεράστια δόντια του.

Θα την έχανε λοιπόν την Εβραία. Κι αν δεν την κυρίευε ο παραλογισμός να βγει στους πυρακτωμένους δρόμους για το τίποτα δεν θα την έβλεπε ούτε για να την αποχαιρετίσει.

- Θα γυρίσετε στην Ουάσιγκτον; Ξαναρωτήσε τον Αμερικανό.

- Πρώτα θα πάμε στο Ισραήλ να δει η 'Αννα τη μητέρα της.

- Και μετά;

- Θα το μάθουμε αργότερα. Σήκωσε τις βαλίτσες, τις έβγαλε στο δρόμο, τις έδωσε στον οδηγό ενός παράμερα σταθμευμένου αυτοκινήτου, γύρισε πισω στην είσοδο και κοιτάντας ολόισια μπροστά του μπήκε πάλι στο ασανσέρ.

Η Έλσα σπάνια μιλούσε μαζί του κι αποδούσε πως η Εβραία με τη γοητευτική ευαισθησία της μπόρεσε να συνδεθεί μ' αυτό το απλούσιαστο θηρίο. Κάθισε στην πολυθρόνα του θυρωδείου και περίμενε. Το συμπαθητικό της πρόσωπο ταράχτηκε. Σ' αυτό το κτήριο συλλογίστηκε κατοικούν άνθρωποι που τους γνωρίζω μια ολόκληρη ζωή. Μα όλοι τους είναι ίδιοι σα να μην υπάρχουν. Διαφέρουν μόνο από την περιπτησιά

Νυφικό φόρεμα Εβραιοπούλας (Από το βιβλίο του Κ. Κουΐδα 'Οι Εβραίοι της Θεσσαλονίκης').

τους. Άλλα αυτή η Εβραία! Δεν ξέρω γιατί μ' αγαπάει τόσο δυνατά, τόσο ανεπιφύλακτα. Έτοι αγαπάει όλους τους ανθρώπους, Εβραίους ή Έλληνες. Κι εγώ δέθηκα χωρίς να το καταλάβω μαζί της. Μια μέρα που είχε κουλονιαστεί ένα ερπετό στα πόδια μου ένωνασα να γεννιέται στην καρδιά μου η γιορτή της αγάπης. Ωστόσο είσαι τόσο τυχερός και συναντήσεις τη μεγάλη χαρά, σίγουρα θα τη χάσεις. Δε γίνεται να την κρατήσεις, όπως δεν μπόρεσες να κρατήσεις ούτε τον παράδεισο. Να βρί-

σκεις και να χάνεις αυτό είναι το πεπωμένο σου. Κρύψε τη θλίψη σου είπε μέσα της. Ασήκωτη είναι η μοναξιά σου, τη συνθήσες όμως και σ' αρέσει κι ας μην μπορείς να την ανθέξεις. Τί θηρεύεις σα να βρισκόσουν μπροστά σ' ένα νερχό;

Μάθε να υπομένεις την τρέλα σου αναστέναξε. Είναι ο μυστικός πόνος της ψυχής σου. Σε τρομάζει και σ' εκδικείται αλλά και σε βοηθάει να φαντάζεσαι τη μαζεύσια σου σαν την πργκήπισα του παραμυθιού. Αυτή η Εβραία! Μιλάει μια γλώσσα παραξενή με δισεκατομμύρια λέξεις που δεν προφταίνει να τις πει, με κανείς όμως και καταλαβατών το νόημά τους. Όπως μια θεία μουσική που με συντρίβει, με καταβαραθρώνει. Επειδή μου θυμίζει έναν κόσμο τιμωρημένων, που ζει κατώ από έναν ανιγματικό ουρανό.

Η πόρτα του ασανσέρ ξανάνοιξε και βγήκαν ο Αμερικανός με τη γυναίκα του που έτρεμε νευρικά κι εσφιγγή στο στήθος της το μωρό της. Προχώρησε σοβαρή προς το μέρος της φίλης της κι η Έλσα στρώθηκε και την περίμενε ασάλευτη. Φιλήθηκε για τελευταία φορά οιωσηλή κι από τη μυητή τους ξεπλήσσαν μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα όλες οι συναντήσεις τους σ' αυτό το χώρο της πολυκατοικίας που έμοιαζε με πλατανί κι δροσερό ποτάμι. Μια νέα γυναίκα εκπληκτικά ωραία ανοίγει τη γνάλην πόρτα και προχωρεί προς το μέρος της Έλσας. Παίρνει το χέρι της και το ακουμπάει στο σώμα της.

- Σε πέντε μήνες θα γίνω μητέρα είπε γελώντας ενώ τα μάτια της είχαν γεμίσει δάκρυα. Η Έλσα σώπανε αιφνιδιασμένη, πήγε τα ραβήξει το χέρι της.

- Περίμενε μη βιάζεσαι, δεν θέλεις να το ακούσεις να χοροπηδάει;

'Ηταν χαρούμενη αλλά γιατί φαινόταν έτοιμη να κλαψει; Μήπως αυτό σημαίνει να είσαι μητέρα; Απόρησε η Έλσα.

- Είναι ο αντρας της ζωής μου, είπε η άγνωστη και τραντάχτηκε ολόληρη από ένα δινατό γέλιο.

- Το ξέρεις κιώλας πώς είναι αγόρι; ψιθύρισε η Έλσα συγκινημένη.

- Και βέβαια. Κάθε νύχτα ξαγρυπνούμε και μιλάμε.

- Τί λέτε; Πες μου κι εμένα.

- Λόγια απαλά σαν τις χιονονιφάδες. Σαν τις σταγόνες της ανοιξιάτικης βροχής που είναι θαρρείς πολύτιμα πετράδια. Έχει μπροστά του όλα του τα χρόνια. Από την πρώτη μέρα ως την τελευταία. Και πίσω του. Το βλέμμα της σκοτείνασε.

- Τι έχει πισω του;

- Την πορεία ολόληχης της φυλής μας. Είμαι Εβραία, είπε με πάθος. Με λένε 'Άννα.

- Κι εμένα Έλσα. Χαίρομαι που σε γνώρισα. Η αυθόρυμη συμπεριφορά της 'Άννας την έκανε να νοιώσει μια ξένη ευτυχία σαν δική της. Είναι το πρώτο σου παιδί; ρώτησε τρυφερά.

- Το πρώτο και το τελευταίο. Ο αντρας μου, δεν το θήλε. Είναι Αμερικανός. Έχει δυο μεγάλα αγόρια από έναν άλλο γάμο. Ένα βραδύ του είχε πιει κατάφερα και τον ξεγέλασα. Στήλωσε τα μάτια της πάνω από το κεφάλι της Έλσας στο κενό σαν τους προφήτες της Παλαιάς Διαθήρκης. Το ήξερα πως θα βρισκόταν ένας ξένος στο δρόμο μου και θ' άφηνε τη γυναίκα του για μένα. Έλσα είναι φοβερό να χαλάς μια οικογένεια.

- Δεν μπορείς να ξέρεις γιατί χώρισε, διαμαρτυρήθηκε η Έλσα. Δεν είναι τόσο εύκολο ν' αρπάσει κανείς τη γυναίκα του. Ακόμη κι αν δεν είχε βρει κοντά της εκείνο που ξητούσε πάλι δεν θα την έδιωχνε. Ήταν σάρκα από τη σάρκα του, δεν γίνεται να τη μισούσε. Ισως η γυναίκα του τον είχε βαρεθεί.

- Εγώ φταίω, μα έπρεπε ν' αποκτήσω ένα γιο να τον αφιερώσω στον αγώνα. Τα μάτια της βούρκωσαν περισσότερο.

- Σε ποιον αγώνα;

- Ο πόλεμος δεν σταμάτησε για μας. Νέα παιδιά ζινύνε τα όνειρά τους μεσά στη φωτιά. Και μόνο όταν τραυματιστούν θανατίσμα αφήνουν να τους πέσει το όπλο από το χέρι. Είπε με δέος η 'Άννα.

- Καταραμένος νά 'ναι ο πόλεμος. Αν είναι ν' αποκτήσεις

ένα γιο για το θρίαμβο της σφαγής, για μια ιδέα που συγκεντρώνει όλες τις δυνάμεις του τρόμου - φώναξε αγανακτισμένη η Έλσα.

Η 'Άννα την κοίταξε ικετευτικά αλλά με τόση ομορφιά κι αμέσως μαλάκωσε ο θυμός της Έλσας. Αυτή η Εβραία έμοιαζε μ' ένα κύμα φρέσκο κι ορμητικό που έχει τη χάρη να συγκινεί τις απροηγουμένες και να σαλένει τους βράχους. Είχε τη δύναμη να σε κάνει να ορματίζεσαι σε μια έρημιά της για της επαγελλίσιος, έφτανε να τη δεις μόνο μια φορά να γελάει και να κλαίει ταυτόχρονα για να μη σου ξαναπεράσει από το μυαλό κακή σκέψη για τους αδελφούς σου.

Δεν είναι ανάγκη να μάλωσουμε, είτε η Έλσα εγκάρδια. Εύχομαι όταν γεννηθεί ο άντρας της ζωής σου, να γιορτάσουμε οι πάντες και για πάντα - με γέλια χωρίς δάκρυα - την παγκόδιμα ειρηνήν.

Την ημέρα που γύρισε η 'Άννα από την κλινική με το νεογέννητο στην αγκαλιά, η αγαπημένη φύλη την περίμενε με λαχτάρα. Η Εβραία απώθεσε μ' εμπιστούνη το παιδί της στ' απλωμένα χέρια της. Ήταν η καλή μοίρα που το καλωδόριζε στη ζωή και θα το προίκιζε με πλούσια δώρα. Άλλα γιατί το κοίταξε και σώπανε: Σίγουρα έκανε από μέσα της μια προσευχή σ' Εκείνο τον πλάνο που οι πρόγονοι της τον είχαν σταυρώσει ανάμεσα σύνοδο ληστές, γιατί ισχυρίζόταν πως ο Θεός ήταν πατέρας τους και γιατί είχε τη γενναιότητα να υπερασπίζεται τους τελώνες και τις πόρνες. Κι αυτή τι ήταν; Χειρότερη από πόρνη Έλσος! Είχε κλέψει τον άντρα κάποιας άλλης.

Έπειτα η Έλσα εξαφανίστηκε για καρδού. Η 'Άννα ανησυχούσε. Την είχε δει στον ύπνο της σ' ένα νεκροταφείο, πλάι σ' ένα θεόδατο κυπαρίσι. Φαινόταν λυπημένη. Έβρεχε. Τα ρούχα της τα μαλλιά της, το χώμα που πατούσε είχαν μουσκέψει. Όταν παρουσιάστηκε ξανά φορούσε μαύρα.

- Τι έπαθες; ρώτησε μ' ένα μορφασμό η 'Άννα, πολύ πενθείς;

- Τον καλύτερο φύλο μου. Ένα μεγάλο ζωγράφο, είπε η Έλσα με φωνή αλλαγμένη.

- Πώς πέθανε; Από τί;

- Από καρκίνο.

- Τον αγαπημένος πολύ;

- Έμεινα κοντά του ώσπου έεψυχησε στο δωμάτιο ενός νοσοκομείου.

Τις πιο ωραίες μέρες μου και τις πιο πικρές τις πέρασα μαζί του.

Η 'Άννα την έσφιξε στην αγκαλιά της μ' όλη τη δύναμη και την προστέρασε γοητηγό για να μην ακουστούν οι λυγιοί της.

Ο Αμερικανός παρακολουθούσε την τελευταία σκηνή των δύο γυναικών απάραχος. Το ζευγάρι προσπέρασε την Έλσα κι εκείνη προχώρησε μηχανικά πάιω τους και στάθηκε λίγο στο πεζοδόμο. Το δυνατό φως την τύφλωσε. Δεν είδε την ομορφή ξένη μέσα στο αυτοκίνητο που της κουνούσε το χέρι καθώς περνούσε από μπροστά της. Ανέβηκε στο διαμέρισμά της και κάθισε στον καναπέ, στο μακρό σαλονάκι της απέναντι από τη φωτογραφία του νεκρού φίλου της.

- Ακόμα κι από τον τάφο σου μου χαμογελάς με καλωσύνη, ψιθύρισε. Πώς είναι η αιωνιότητα; Τόσο ωραία όσο εκείνα τα γεμάτα ζωντάνια μάτια σου: Όσο τα φλογερά χρώματα στους πίνακές σου: Η Εβραία έφυγε σήμερα. Δεν θα την ξαναδώ. Εσένα ξέρω που είναι η κατοικία σου. Μπορώ να πάω το αμάξι μου και νά 'ζωνα να σε συναντήσω. Δε ρχειάζεται να ψάχω να σε βρω μέσα σε πέντε δισεκατομμύρια ανθρώπους. Σε κάλεσα πολλές φορές. Πιστεύω πως θα έθεις κάποια νύχτα στο δωμάτιο μου. Κελευσμένων των θυρών. Και ξαφνικά θα φύγουμε τρέχοντας σ' ένα δρόμο ξεκούραστο, σ' ένα τοπίο γαλάνιο που υπάρχει και μας περιμένει. Το καλοκαίρι μητήρων, σέρνοντας τις αώρατες αλυσίδες του χρόνου. Ελπίζω τη νύχτα να βρέξει. Ένα δροσερό δάκρυσα από κάθε αστέρι.

[Από την "Ευθύνη", Ιούλιος 1988. Η συγγραφέας έχει δημοσιεύσει τα έργα "Ανέλπιδη προσευχή", "Νυχτερινή παραστασή" (θέατρο).]

Σκηνές από την Ελλάδα του 1821 - 1828

Η Χίος και η οικογένεια του κύριου Φραγγούλη
ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΞΕΝΟΥ

"Η Διαμάντω ήταν η πρώτη η και τας φράσεις και την προφοράν την γλώσσης και την ζωήν ταύτην αγαπήσασα. Επειδή δε η Ανδρονίκη αμετάβλητος, σοβαρά και πάντοτε μελαγχολική διόλου δεν κατέβαινεν εις την θύραν απεσπάσθη ταύτης, και συνήψε τώρα φιλίαν στενωτάτην με την Αγγερούκαν μεθ' ης καθολικώς συνεταυτίζετο.

Σύντροφος της Αρκάδος έγινε τώρα η Λουύλα, διότι μάλλον με ταύτην συνεφώνει.

Ο μισό Παντελάκης κατ' αρχάς εξήτησε να προσκολλήθη προς την Ανδρονίκην, απαντήσαν όμως αυτήν την θύραν άκρους ον, έστρεψε προς την Διαμάντων δειλούν όμως, ως περιεγράψαμε, χαρακτήρος, τίποτε άλλο, ειμι φράσεις περιποιητικάς τη απέτεινεν, αν και η καρδία του έπαλλε σφρόδως δια ταύτην.

Η οικία του ευπατρίδου συντόμως κατέστη η λέσχη της νήσου μαθητών και διδάσκαλοι της σχολής ήχοντο κάθε εσπέραν, φέροντες τα νέα της επαναστάσεως, και ζητούντες να συνδιαλέχθωσι με την Λουύλαν και Ανδρονίκην, τας Ασπασίας της ημέρας.

Εν έτερον υποκείμενον, όπερ λαμβάνει ουκ ολίγον ενεργειακόν μέρος ενταύθα, είναι ο κύριος Λουύγκιος Καζέλης, νέος περίπου εικοσιπέντε ετών, καθολικός το δόγμα, εκ καλής οικογενείας, πλην πτωχός. Ηράτο προ πολλού χρό-

νου της Αγγερούκας, και μ' όλον ότι αντηράτο σφοδρότερα παρ' αυτής, το χάσμα της θρησκείας δεν άφησε ποτέ να συναφθῇ γάμος· ήτον ευειδής, κομψός, και πνευματώδης, πλὴν στωμήλος, οιηματίας και ηθών αμφιβόλων.

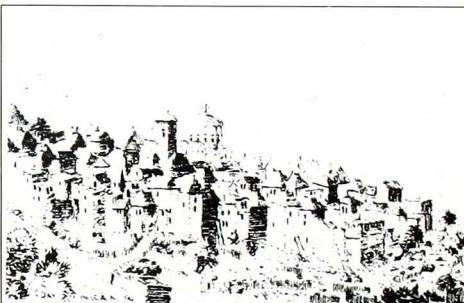
Δις αν συνωμήλει μετά νέας τινός, ήρκει να την συκοφαντήσῃ μέχρις υπολήψεως. Εις την αδημονίαν του, ότι ο κύριος Σ... δεν των έδιδεν εις σύζυγον την θυγατέρα του, δεν έλειψε να διασαλπίσῃ χιλίας κατηγορίας κατ' αυτής, ει και αθώας· τώρα δε, ότε είδε την Διαμάντων, λησμονήσας την Αγγερούκαν, προφασιζόμενος μ' όλα ταύτα ότι δι' αυτήν έρχεται, ήρξατο την πλέον θεομήνην εξήγησιν με την θυγατέρα του Καρρέτουν εξήγησιν, ήτις έφερε τα επακόλουθα, τα οποία θα διηγηθώμεν.

Ολίγα τινά και περί της πόλεως.

Οι κάτοικοι της πόλεως ήσαν τριάκοντα χιλιάδες· δηλαδή δισκήλιοι Τούρκοι· δισκήλιοι του Δυτικού Δόγματος και εικόσιες χιλιάδες

Ορθόδοξοι, και περίπου εξήκοντα ή εβδομήκοντα Ιουδαίοι (α). Οι Τούρκοι ωμιλούν σχεδόν αδιακρίτως όλοι την Ελληνικήν· το αυτό και οι Καθολικοί, πλὴν εις το άκρον διεφθαρμένην· διότι εμίγγυνον εις ταύτην γαλλικάς, ιταλικάς και τουρκικάς λέξεις".

[Απόστασμα από το βιβλίο του Στέφανου Ξενού: **Ηρωις της Ελληνικής Επανοπλίσεως**, Α' Λονδίνο 1861, ήτοι Σκηναί εν Ελλάδι, από τους έτους 1821 - 1828].

To νησί της Χίου υπήρξε ανθρόπο εμπορικό κέντρο από το Μεσαίωνα

Οι Εβραίοι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία

Από άρθρο του κ. Ν. Βιζαντινού στην "Εστία" (6.9.1988) παραλαμβάνουμε τα παρακάτω στοιχεία για τον αριθμό των Εβραίων στην Οθωμανική Ευρώπη, στις αρχές του αιώνα:

"Κατ' επανάληψην της "Εστία", αναφερούμενη εις την αστήρικτον μεν, αλλά και κραυγάλεαν συγχρόνως κίνησην των Σκοπίων περί δήθεν μακεδονικής εθνότητος, επεκαλέσθη την διενεργηθείσαν, εν έτει 1904, απογραφήν του πληθυσμού της Οθωμανικής Ευρώπης υπό του **Χιλιού πασά**, διοικητού Θεσσαλονίκης και υπευθύνου των τότε τουρκικών περιοχών εις την γηραιάν μας ήπειρον. Η απογραφή εκείνη απετέλεσε και την βάσιν του εθνογραφικού χάρτου του Ιταλού επιστήμονος **Αμυντόρε Βιρτζίλι**, θεωρουμένον, μέχρι σήμερον, του αυθεντικοτέρου σχετικού μελετήματος. Κρίνομεν, λοιπόν, σκόπιμον να παραθέσωμεν, κατωτέρω, ορισμένας λεπτομερείας του απογραφικού έργου του μνημονευθέντος Οθωμανού αξιωματούχου.

Κατά το 1904 τα τουρκικά "βιλαέτια" εις την Ευρώπη ήσαν τα των Ιωαννίνων, της Θεσσαλονίκης, της Ανδραβιδεύπολεως, του τμήματος της Ευωναπαΐής Κωνσταντινούπολεως και το ανεξάρτητον "σαντζάκιον" της Τσατάλτζας. Το σύνολον του πληθυσμού των, τότε, ανήρχετο εις 4.175.575 ψυχάς, εκ των οποίων 1.829.500 Τούρκοι, 1.619.300 Έλληνες, 455.000 Βούλγαροι, 151.235 Εβραίοι,

95.350 Αρμένιοι, 16.650 Σέρβοι, 13.750 Κουτσόβλαχοι και 8.090 Αθίγγανοι. Αναλυτικότερον, οι πληθυσμοί, κατά "βιλαέτια", ενεφάνιζον την εξής εθνολογικήν εικόνα: Βιλαέτιον Ιωαννίνων: Τούρκοι 211.000, Έλληνες 294.000, Βούλγαροι 2.695, Κουτσόβλαχοι 650. **Βιλαέτιον Μοναστριού** (εξαιρέσει των Σαντζακίων Δίβρης και Ελμπασάν) Τούρκοι και Μουσουλμάνοι εν γένει 223.000, Έλληνες 280.000, Βούλγαροι 143.000, Εβραίοι 4.950, Σέρβοι 15.150, Κουτσόβλαχοι 6.150. **Βιλαέτιον Θεσσαλονίκης**: Τούρκοι και Μουσουλμάνοι εν γένει 423.500, Έλληνες 362.000, Βούλγαροι 198.000, Εβραίοι 63.200, Σέρβοι 1.400, Κουτσόβλαχοι 7.350, Αθίγγανοι 8.650. **Βιλαέτιον Ανδριανούπολεως**: Τούρκοι και Μουσουλμάνοι εν γένει 498.000, Έλληνες 368.000, Βούλγαροι 107.500, Εβραίοι 19.350, Αρμένιοι 24.000. **Ανεξάρτητον σαντζάκιον Τσατάλτζας**: Τούρκοι και Μουσουλμάνοι εν γένει 18.000, Έλληνες 48.500, Εβραίοι 11.000, Αθίγγανοι 240. Τέλος το βιλαέτιον του ειδωπαΐκον τμήματος της Κωνσταντινούπολεως είχε τους εξής μονίμους αυτόχθονας κατοίκους: Τούρκοι και Μουσουλμάνοι εν γένει 450.000, Έλληνες 260.000, Βούλγαροι 6.000, Εβραίοι 60.000 και Αρμένιοι 70.000".

עץ חיים חי א

Δένδρον ζωῆς είναι η Τορά...
(Παροιμ. 3:18)